

Бібліотеки регіону у формуванні інтелектуального та інформаційного простору

**Матеріали
обласної міжвідомчої
науково-практичної
конференції
26 вересня 2006 року**

Управління культури, туризму і курортів
Хмельницької облдержадміністрації
Хмельницька обласна універсальна наукова
бібліотека ім. М. Островського

Бібліотеки регіону у формуванні інтелектуального та інформаційного простору

*Матеріали обласної міжвідомчої
науково-практичної конференції
26 вересня 2006 року*

Хмельницький
2006

ББК 78.34 (4Укр–4ХМЕ)
УДК 023(477)(082)

Бібліотеки регіону у формуванні інтелектуального та інформаційного простору: Матеріали обл. міжвід. наук.-практич. конф. 26 верес. 2006 р. / Упр. культури туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Островського. – Хмельницький, 2006. – 94 с.

Укладач: *Маковська В.В.*

Відповідальна за випуск: *Синиця Н.М.*

Передмова

Бібліотека на сьогодні є найбільшим інформаційним інститутом суспільства, що корегує свої функції та напрямки діяльності відповідно до змін в суспільстві та пріоритетів споживачів інформації.

Володіючи великими інформаційними ресурсами, бібліотеки активно впливають на процеси розвитку економіки, науки, освіти, культури і неухильно підвищують свою значимість для суспільства в цілому і свого регіону зокрема.

Забезпечення вільного доступу до інформації і реалізації права людини на її отримання проголошується однією з найголовніших функцій бібліотек в Законі України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”.

Це завдання надзвичайно важливе і вимагає значних інтелектуальних зусиль з боку бібліотек.

На обласній науково-практичній конференції “Бібліотеки регіону у формуванні інтелектуального та інформаційного простору”, яка була проведена у рамках форуму бібліотекарів Хмельниччини (26-27 вересня 2006 року), представники різних бібліотек – від сільських до обласних наукових – розглянули актуальні для бібліотечної спільноти регіону питання:

- модернізація бібліотечних технологій;
- фахова підготовка спеціалістів для бібліотек;
- бібліотечне краєзнавство;
- інформатизація бібліотек та ін.

Всі доповіді і повідомлення були цікавими і корисними для її учасників.

Доповіді та повідомлення учасників становлять зміст збірника. Матеріали видання інформаційно насичені і будуть цікаві фахівцям як бібліотек так і інших напрямків соціально-культурної сфери.

Статті подані в авторській редакції.

Місце і роль бібліотек у сучасному світі

*Шевченко І.О., кандидат педагогічних наук,
доцент, заступник директора Департаменту
мистецтва і регіональної політики,
начальник відділу аналізу та прогнозування
діяльності бібліотек
Міністерства культури і туризму України*

Призначення бібліотеки – бути хранителем і сховищем знань, сприяти їхній передачі новим поколінням, культивувати культуру. Задля цього бібліотека повинна бути довговічною, а для того щоб бути довговічною, вона має бути консервативною – це дозволить мінімізувати ризики від радикальних змін.

За своєю природою бібліотека не здатна сприйняти ідеї до того часу, доки їх не сприйме суспільство. Виходячи з цього можна зробити висновок про постійність бібліотечного інституту впродовж історії цивілізації. Незважаючи на те, що історія цивілізації є історією процесів формування, розвитку та занепаду держав, бібліотека була і залишається константою. Констатація постійності бібліотеки дозволяє нам шукати відповіді на питання – якими ж були і є зв'язки бібліотеки і держави.

Для пошуку відповіді на це питання необхідно визначити:

- Яким чином і ким у бібліотекознавстві формувалися поняття “бібліотечна політика”, “державна бібліотечна політика”, який зміст вкладався в ці поняття?

- Яким чином у працях з історії бібліотечної справи аналізувалися ці процеси і які висновки за цим йшли?

- Чи існує внутрішньобібліотечне сепарування (розподіл, відсіювання, піднесення, замовчування)?

- Яким чином можна розкрити і прослідкувати механізм трансформації і зміни уявлень про роль бібліотек у процесах державотворення або впливу державної політики на стан бібліотек, що дорівнює руху наукового знання?

- Що спільного і відмінного є і було у впливах державних механізмів на формування найбільш характерних особливостей бібліотек в Україні та світі?

- Які домінуючі бібліотечні процеси світового масштабу мають вплив на бібліотечну справу в Україні і якою є роль держави на активізацію чи уповільнення цих процесів впливу?

- До якої міри історія розвитку бібліотечної справи в Україні відображає процеси національної і державної ідентифікації і як сучасний стан бібліотек сприяє процесам державотворення?

Для відповідей на всі вищезазначені питання пропонуємо сформувати концептуальну конструкцію з використанням елементів морфологічної теорії і методології, зокрема трирівневу формулу:

- Персоналії
- Світогляд
- Домінанти

Усі складники цієї формули перебувають у безпосередніх взаємозв'язках та взаємозалежностях.

Ми завжди беремо до уваги персоналії вчених, які досліджували історію бібліотечної справи, окреслювали взаємозв'язки між історією суспільних процесів та історію бібліотек, а також відслідковували певні взаємозалежності і пропонували науковому бібліотечному співтовариству свої висновки, виходячи з тих чи інших концепцій.

У ситуації, коли інтереси суспільства і держави не співпадають, вибір теорії для трактування окремих процесів, у т.ч. і культурологічних залежить також і від ступеню впливу чи авторитету політичних домінант. Вони, ці домінанти, здатні спрямувати розвиток будь-якої наукової теорії у русло, що відповідає державній політиці. Це стосується будь-яких наукових теорій, у т.ч. і бібліотекознавчих. Згадаємо “советское библиотечноеведение”, де декларовані ним принципи бібліотечної справи, форми і методи бібліотечного обслуговування при більш детальному розкладі накладали, безперечно, відбиток на зміст усіх бібліотечних процесів і технологій.

У чому сила бібліотек? У грошах..., у правді...

У чому правда бібліотек, або іншими словами, які основні підходи забезпечують бібліотеці стійкий розвиток?

Концепція стійкості розвитку як підхід до рішення глобальних проблем з'явилася на початку XXI століття на противагу домінуючій концепції економічного й технологічного розвитку й спрямована на рішення глобальних проблем людства – екологічних, соціальних (голод і зубожіння, деградація моралі, ріст регіональних і міжетнічних конфліктів, тероризм).

Більше цікавить нас соціальна складова концепції стійкого розвитку, що зорієнтована на людський розвиток, на збереження стабільних суспільних і культурних систем. Людина повинна стати не об'єктом, а суб'єктом розвитку, брати участь у формуванні процесів своєї життєдіяльності. Велике значення для забезпечення цього мають плюралізм думок, толерантність у відносинах між носіями різних думок, збереження культурного капіталу і його розмаїтість. Стійкий розвиток має свою систему вимірів – індексів і індикаторів для кількісної і якісної оцінки.

Інститут прикладного системного аналізу НАН України й МОН України запропонували систему вимірів із трьох складових індексів – економічного, екологічного й соціального розвитку.

Оскільки бібліотека живе й розвивається в зовнішньому середовищі, складовою якого є економіка, розглянемо ті з показників економічного розвитку, які безпосередньо впливають на бібліотеку.

У свою чергу, бібліотека, розвиваючи комунікаційні технології, впроваджуючи інновації, підтримуючи цивільні інститути, забезпечуючи захист інтелектуальної власності, сприяє росту індексу економічного розвитку країни.

Сучасний розподіл місць за індексом економічного виміру:

1. Гонконг
2. Сінгапур
3. Фінляндія
4. Данія
5. США
91. Україна

98. Росія

Екологічна інформація є однією зі складових інформаційних ресурсів бібліотек. Одержали повсюдне поширення й розвиток центри екологічної інформації в бібліотеках.

На основі наявних інформаційних ресурсів по екології, бібліотеки співробітничать із організаціями, що працюють у напрямі екології, є можливість створення на базі відділів екологічної інформації профільних інформаційних центрів з екології, що дозволяє формувати розподілену мережу інформаційних центрів, і на їхній основі побудувати керовану систему надання екологічної інформації.

Про важливість теми екологічної інформації для роботи бібліотек свідчить постійна секція “Екологічна інформація й екологічна культура” на щорічній кримській конференції, а також екологічний форум 2006 року.

Все це свідчить про те, що бібліотеки та їхній інформаційний ресурс в екології можуть розглядатися державою як інструмент формування екологічної культури суспільства й прийняття рішень на аналітичному рівні з обліком соціальних і економічних вимірів стійкого розвитку.

Сучасний розподіл місць за індексом екологічного виміру:

1. Фінляндія
2. Норвегія
3. Уругвай
4. Швеція
5. Ісландія
33. Росія
108. Україна

І третя складова показників стійкого розвитку – індекс соціального виміру. Він формується з трьох глобальних показників:

1. *Індексу якості й безпеки життя* (ВВП на душу населення, рейтинг політичної стабільності й безпеки, кількість розведених родин, рівень суспільної активності);

2. *Індексу людського розвитку* (середня тривалість життя, рівень освіченості й стандарт життя населення =

вимірюється ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності);

3. *Індексу суспільства, заснованого на знаннях.*

Із цього місця детальніше.

Цей індекс, що цікавить нас найбільше, визначається трьома основними індикаторами:

- Інтелектуальними активами суспільства
- Перспективністю розвитку
- Якістю розвитку.

У свою чергу ці індикатори формуються за допомогою 15 наборів даних, серед яких: рівень охоплення молоді освітою, інформаційне середовище, високі витрати бюджетів на освіту, науку, культуру, інформаційні й комунікаційні технології, засоби масової інформації, книговидання.

Як наслідок цього – високий рейтинг політичної стабільності, значний рівень політичних і громадських свобод.

1. Швеція
2. Ісландія
3. Норвегія
4. Данія
5. Швейцарія
81. Росія
72. Україна

Майбутнє людства бачиться як модель розумного суспільства. Розумне суспільство – вища форма розвитку суспільства, заснованого на знаннях, по своїй природі буде прагнути до розвитку й підтримки бібліотек. Тільки такий державі потрібні сильні й розвинені бібліотеки. Така держава бачить для себе перспективу в домінуванні інтелектуальної й високотехнологічної праці, розвитку “економіка знань”, або ж виробництві нових знань і розглядає соціальний капітал як продуктивний фактор розвитку. Такі перспективи безпосередньо повинні базуватися на інформації, отже, на бібліотеках. Досягти успіху в побудові сильних і розвинених бібліотек можливо тільки за умови правильного оцінювання історичного досвіду й винесення з нього правдивих уроків.

Бібліотечна справа в регіоні як напрямок культурної політики

*Пивоварова Є.М., начальник управління
культури, туризму і курортів
Хмельницької облдержадміністрації*

Постійні зміни в суспільстві потребують нових підходів в організації діяльності закладів інформаційно-документальної сфери та внесення інновацій в організацію їх роботи.

Соціально-економічні перетворення в державі в цілому і в нашій області, зокрема, входження українського суспільства в світовий інформаційний простір визначають на нинішньому етапі основні напрямки регіональної бібліотечної політики.

Бібліотеки є складовою культурної політики в регіоні і їм належить особлива роль – здійснювати максимально швидкий, повний і вільний доступ до інформації жителів області.

Бібліотечна Хмельниччина – одна з найбільших в Україні. В області діє 895 публічних бібліотек з фондом понад 12,9 млн. примірників. Бібліотечно-інформаційне обслуговування здійснює майже 1,5 тис. відданих своїй справі працівників бібліотек.

Послугами бібліотек щорічно користується майже 600 тис. користувачів, із них 65 % складають жителі сільської місцевості.

Бібліотечна діяльність дуже багатогранна. Бібліотеки є культурно-просвітницькими, дозвіллевими центрами, центрами спілкування, але найголовніше їх завдання – бути справжніми центрами інформації.

В останні роки спостерігається стійка тенденція до зменшення книжкових фондів, але потрібно відмітити що є позитивні зрушення у якості літератури яка надходить до бібліотек. Це стало можливим завдяки зрослій увазі держави до проблем бібліотек. Значно зросла підтримка бібліотек у забезпеченні сучасною українською книгою завдяки реалізації державних програм “Українська бібліотечна серія” і “Розвитку

та функціонування української мови”. У цьому році бібліотеки області отримали біля 60 тис. примірників книг. За підтримки обласної державної адміністрації, всі бібліотеки області отримали книгу “Літератори Хмельниччини” та книгу П. Слободянюка “Нескорені”.

Не залишаються бібліотеки осторонь питань інформатизації та комп’ютеризації. Сьогодні в бібліотеках області нараховується більш ста комп’ютерів. Завдяки підтримці влади в усіх центральних бібліотеках створено центр регіональної інформації, всі вони оснащені сучасними комп’ютерними комплексами. Дванадцять ЦРБ мають доступ до всесвітньої інформаційної мережі – Інтернет. У чотирьох бібліотеках – ОУНБ ім. М. Островського, ЦМБ міст Нетішина і Кам’янка-Подільського та ЦРБ Городка, функціонують Інтернет-центри з безкоштовним доступом до Інтернет. До послуг користувачів – від 3 до 6 персональних комп’ютери.

Органи виконавчої влади і місцевого самоврядування всіх рівнів працюють над зміцненням матеріально-технічної бази бібліотек, вирішенням питань соціального захисту працівників.

Бібліотеки стають інформаційними ланками, які поєднують користувача та місцеві управлінські структури, забезпечують інформаційну підтримку місцевого самоврядування, популяризацію його ідей, принципів, завдань.

Система бібліотек області відіграє значну роль в інформаційному забезпеченні обласних програм “Розвитку краєзнавства”, “Здоров’я нації”, “Правової освіти населення”, “Розвитку і функціонування української мови”. Реалізація цих програм, міжнародних проектів нереальна без кваліфікованих спеціалістів. І саме в бібліотечній сфері серед закладів культури ми маємо найбільш кваліфікований персонал. Із 1415 бібліотечних спеціалістів понад 85 % працюючих мають вищу і середню спеціальну освіту.

Підтримує престиж бібліотечної професії, встановлена у 1994 році, обласна премія за вагомі досягнення у бібліотечно-бібліографічній справі, змістовну культурно-просвітницьку діяльність, впровадження новітніх технологій задля поліпшення інформаційного обслуговування населення ім. Мелетія

Смотрицького, якою були нагороджені окремі бібліотекарі, а також колективи обласних бібліотек та бібліотеки Хмельницького Національного університету.

Велику роботу здійснюють бібліотеки у наповненні регіонального інформаційного порталу “Хмельниччина”, створенні повнотекстової інформації про Подільський регіон, представленні цієї інформації у мережу Інтернет.

Реалізація завдань, які стоять перед бібліотеками залежить, перш за все, від працівників бібліотек, від їх спільної діяльності з організаціями і установами, фінансової підтримки органами влади на місцевому рівні.

Опікуючись проблемою підвищення професійного рівня бібліотекарів, зокрема сільських книгозбірень, управління культури підтримало ініційовану ОУНБ ім. М. Островського програму “Обласна бібліотека – сільським бібліотекам”.

Відповідальність за стан бібліотек і бібліотечного обслуговування регіону несе не лише влада, відповідальна за регіональну культурну політику, але і місцева громада. Бібліотеки на сьогодні будують своє майбутнє. По-новому бачать перспективи свого розвитку, намагаються здійснити намічені плани.

Висока повага громади до бібліотек, розуміння населенням їх ролі у розвитку регіону, всіх соціальних груп і структур – запорука успішної реалізації бібліотечної політики в регіоні.

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека: динаміка змін та розвитку

*Синиця Н.М., директор Хмельницької обласної
універсальної наукової бібліотеки ім. М.Островського*

За визначенням ЮНЕСКО, людство вступило в еру інформаційного суспільства, де перевага надається саме інформації та знанням.

Світ знань, створених людиною, її інтелектом, існує незалежно від неї. Може зникнути все, проте за збереженими

текстами наступні цивілізації зможуть реставрувати історію, культуру, психологію і зовнішній вигляд людей. Тому світ знань – є найціннішим із усього існуючого. І саме світ знань уособлює в собі бібліотека, оскільки її основна функція – збереження інформаційної пам'яті людства, використання якої є головною умовою суспільного прогресу і подальшого його розвитку. Без знань, без інформації неможливі зрушення до кращого в жодній із сфер життєдіяльності суспільства.

Еволюція, розвиток суспільства змінює бібліотеки. Спочатку набуті знання фіксувались на камені, глині, пергаменті. З часів, коли інформація стала фіксуватись у письмовому вигляді з'явилися бібліотеки.

Якими епітетами тільки не називають бібліотеки:

- концентрат людського розуму;
- скарбниця знань;
- хранителька пам'яті;
- центр інформації;
- носій ідей міжнаціональної інтеграції;
- центр інтелектуальних досягнень.

І кожне з цих висловлювань є вірним.

Жодна сучасна людина в своєму житті не змогла обійтись без книги, без бібліотеки. Вони відкривають себе для людей, передаючи їм мудрість і знання.

Вже 105 років Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Островського відкриває своїм користувачам дорогу у світ знань, знайомить з інтелектуальним та культурним потенціалом світової цивілізації.

За більш ніж столітній період свого існування бібліотека пройшла великий шлях – від Проскурівської міської публічної бібліотеки з фондом 1 тис. книг до головної бібліотечної установи регіону, справжнього центру інформації.

Бібліотекою створено значний потенціал інформаційних ресурсів, вироблено багато форм і методів розповсюдження інформації, обслуговування читачів.

Складниками діяльності бібліотеки є універсальний бібліотечний фонд, система каталогів і картотек, електронні бази даних, Інтернет-ресурси, бібліотечні працівники, які працюють над задоволенням потреб користувачів.

Бібліотечні фонди зазнали багато змін в складі, способах комплектування, формах розкриття і збереження.

Найстарішим і найбільш масовим носієм інформації є друковані видання, в бібліотеці їх нараховується 700 тис. примірників. Це книги, журнали, комплекти газет, з яких близько 5 тисяч – цінні і рідкісні видання. Багатство, яким володіє населення нашої області презентують безцінні пам'ятки друку – книги петровської епохи, прижиттєві видання творів класиків української та російської літератури: Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Олександра Пушкіна. У фонді представлено цінні довідкові видання 18-19 ст. “Новий енциклопедичний словник” вид. Брокгауз, Ефрон у 29 томах, “Енциклопедичний словник” (т-во братів Гранат). Особливу цінність представляє краєзнавча література: “Архів Південно-Західної Росії”, “Подільські єпархіальні відомості”. У фонді книжкових пам'яток зберігається найбільш популярне видання одного з найвідоміших книговидавців царської Росії Маврикія Вольфа “Живописная Россия”. Це розкішні книги в коленкоровій оправі, із золотим обрізом, з багатобарвним тисненням на обкладинці. Великою цінністю є бібліотека митця і культурного діяча Поділля М. Радзівєвського, книги з екслібрисами та автографами.

Для забезпечення збереження і доступності цінних видань створено відділ цінних і рідкісних видань, електронну базу даних, видано довідково-бібліографічне видання “Бібліотечний раритет Хмельниччини”, в якому представлено близько 300 найкращих видань з фондів нашої бібліотеки та інших бібліотек Хмельниччини.

Завдяки науковості та універсальності своїх фондів бібліотека є одним із найважливіших соціальних інститутів в регіоні і виконує функцію головного науково-інформаційного і культурно-просвітницького центру.

Щорічно до бібліотеки надходить 5-7 тисяч нових книг, 450-500 назв періодичних та інформаційних видань.

Корінні зміни у суспільстві привели в бібліотеку нового читача з великими інформаційними потребами. Тому орієнтація на його інтереси, забезпечення повноти інформації, комфортності стали визначальними чинниками розвитку

бібліотеки, тобто усвідомленої зміни бібліотечної діяльності. Адже потреби користувачів бібліотек формують попит, а попит визначає майбутні можливості і перспективи бібліотек.

Проте яким б багатими не були фонди бібліотеки, без корпоративної діяльності, співпраці з бібліотеками різних систем і відомств жодна бібліотека не в змозі задовольнити зростаючих потреб читачів. Тому ми розвиваємо соціальне партнерство між бібліотеками різного рівня на основі єдності технологій, об'єднання їх ресурсів.

Важливим напрямком діяльності бібліотеки є проектна діяльність, співпраця з різноманітними фондами та організаціями. Це забезпечує фінансову підтримку багатьох починань, допомагає входженню у світовий інформаційний простір, що надає право користувачам вільно отримувати необхідну інформацію, розвивати свої можливості і таланти.

Сьогодні бібліотека співпрацює з міжнародним фондом “Відродження”, відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні, Центром Європейської інтеграції, фондом “Сейбр-Світло”, “Асоціацією “Поділля Перший”, різноманітними національними товариствами.

Завдяки цьому реалізуються проекти:

- *інтернет для читачів публічних бібліотек*, завдяки чому читачі бібліотеки мають безкоштовний доступ до Інтернет-ресурсів;

- *створення на базі бібліотеки регіонального інформаційного центру та інформаційного порталу*, тобто створення документального ресурсу на паперових носіях та віртуального ресурсу про Хмельниччину для надання читачам бібліотеки та віддаленим користувачам різноманітної інформації про регіон.

У цьому році бібліотека розпочала реалізацію ще одного проекту:

- *створення та забезпечення функціонування інформаційного центру з питань європейської інтеграції*, де організовано відкритий доступ до літератури з цієї теми, функціонує автоматизоване робоче місце з виходом в Інтернет та до електронної бази даних “Аналітика”.

У бібліотеці діє стенд “Україна і НАТО”.

У рамках реалізації цих проектів працівники бібліотеки побували з інформаційним візитом в Штаб квартири НАТО в Брюсселі та на семінарах-практикумах у Польщі, Києві.

Працюємо над створенням та реалізацією ще одного цікавого проекту. У разі перемоги бібліотека отримає спеціальні меблі, два комп'ютери з підключенням до Інтернету, сучасний телевізор та програвач, а читачі бібліотеки матимуть ще одну можливість кращого отримання інформації та спілкування.

Працює бібліотека і над створенням повнотекстової інформації про культурні, історичні традиції краю, про видатних діячів, громадські недержавні організації.

Бібліотека працює як посередник між безмежним морем інформації і користувачем, а бібліотекар виступає в ролі навігатора у її пошуку.

Бібліотекарі за замовленнями користувачів здійснюють бібліографічні, веббіографічні, фактографічні, інформаційно-аналітичні матеріали, архівують найбільш цікаві матеріали з Інтернету. Розпочато віддалене обслуговування користувачів через службу "Віртуальна довідка" та Електронний каталог, повнотекстові бази даних "Стародруки", "Наші видання", та інші матеріали, які виставлені на сайті бібліотеки. Тобто користувачі мають доступ до ресурсів бібліотеки навіть тоді, коли вона закрита.

Обласна наукова бібліотека, будучи базовою в Україні щодо розвитку бібліотечного та історичного краєзнавства, проводить значну науково-дослідницьку, видавничу роботу, проводить ряд науково-практичних конференцій спільно з іншими зацікавленими організаціями та установами, разом з популяризацією кращих зразків літератури створює краєзнавчу джерельну базу, яка є складовою національної бібліографії.

Бібліотека неодноразово ставала дипломантом Всеукраїнських конкурсів науково-дослідних робіт та видавничих проектів. Щорічно готуються і видаються інформаційно-бібліографічні покажчики "Літературна Хмельниччина", "Література про Хмельницьку область", "Календарі знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини",

тематичні “Хмельниччина в літописі незалежної України”, “Національні меншини на Хмельниччині” і багато інших.

У сучасних умовах жодна окремо взята бібліотека не може повноцінно функціонувати як центр інформації. Тому бібліотека розвиває соціальне партнерство між бібліотеками різного рівня на основі єдності технологічних рішень, об'єднання ресурсів: це створення спільної ресурсної бази “Центральний Український корпоративний каталог” (ЦУКК) з обласними бібліотеками України та “Історична Волинь” з бібліотеками та музеями Рівненської, Волинської та Житомирської областей.

Бібліотека постійно в пошуку шляхів свого оновлення. Розроблено програму розвитку наукової роботи, визначено тематику проблемних досліджень. Серед них – вивчення бібліотечної ситуації в області, маркетингові дослідження, питання розвитку комп'ютеризації, вивчення історії культури та бібліотечної справи. Все це свідчить, що бібліотека виходить на новий рівень свого розвитку, підтверджує свою головну роль в інформаційній структурі регіону, є потужною інформаційною базою інтелектуального розвитку краю.

Особлива увага приділяється науково-методичній діяльності. Це підвищення професійного рівня працівників різних рівнів – обласні семінари, школи передового досвіду, проблемно-творчі лабораторії, підготовка і видання методичних матеріалів, здійснення методичного моніторингу, аналітичної та статистичної діяльності, проведення соціологічних досліджень.

Два роки бібліотека працює над реалізацією програми “Обласні бібліотеки – бібліотекам села”, основним завданням якої є відновлення повноцінної роботи сільських бібліотек, вироблення стратегії їх повноцінного розвитку, вивчення впливу різноманітних факторів на їх діяльність в сучасних умовах, створення факторів заохочення для покращання їх діяльності, пошуку мотивацій для вирішення конкретних задач. У рамках програми проведено обласні огляди-конкурси на кращу ЦБС, кращу сільську бібліотеку. Зараз проходить обласний огляд-конкурс на краще методичне видання для сільських бібліотек.

Важливим питанням є функціонування ЦБС в умовах місцевого самоврядування, особливо їх правове регулювання,

питання фінансування, формування та організації бібліотечних фондів. Централізована бібліотечна система має мати статус юридичної особи.

Важливим є питання комп'ютеризації не тільки районних, а й сільських бібліотек. Адже придбання і підключення до Інтернету хоча б одного комп'ютера збільшить інформаційний потенціал бібліотек, приверне до неї нових користувачів, забезпечить сільському жителю його інформаційні потреби. Адже в умовах неспроможності сільського жителя придбати необхідну літературу, передплатити періодичні видання бібліотеки є основною можливістю прилучитися до друкованого слова.

Це лише певні аспекти діяльності нашої бібліотеки.

Є у бібліотеки немало проблем, які ми вирішуємо власними силами. Але основна проблема, яка породжує безліч інших – нестача площі і відсутність умов для розстановки і зберігання бібліотечного фонду, робочих місць для читачів. Вирішити ці проблеми можливо за умови якщо не будівництва нового приміщення, то хоча б реконструкції існуючого, або надання додаткових площ, щоб зберегти інформаційний ресурс бібліотеки, передати у спадок нашим землякам всі духовні скарби, сконцентровані у бібліотечі.

Звичайно, головне багатство бібліотек – це не тільки їх фонди, а й люди, віддані професії бібліотекаря. Колектив бібліотеки, який сьогодні нараховує 60 висококваліфікованих фахівців постійно у творчому пошуку.

Нові інформаційні можливості і модернізація бібліотечних технологій

*Таньчук Т.М., директор
обласної бібліотеки для юнацтва*

Сучасний розвиток процесів автоматизації бібліотек, незважаючи на залишковий принцип фінансування, проходить досить швидкими темпами. Впровадження інформаційних технологій в бібліотечну практику є вже не модою, а нагальною

вимогою до підвищення продуктивності та якості бібліотечних технологій на основі створення, використання та інтеграції електронних ресурсів, а також автоматизації бібліотечних процесів.

Впровадження інформаційних та телекомунікаційних технологій стає найважливішим фактором динамічного розвитку Хмельницької обласної бібліотеки для юнацтва в цілому, її конкурентоспроможності на ринку інформаційних послуг. Автоматизація бібліотечних процесів допомагає вирішувати основні завдання і функції бібліотеки завдяки можливості оперативно задовольняти інформаційні потреби користувачів.

Активна робота бібліотеки з автоматизації бібліотечних процесів направлена на вирішення двох завдань – заміни ручної праці бібліотекаря та розширення інформаційного середовища для молодих користувачів.

Робота по запровадженню інформаційних технологій розпочалась в 2002 році з аналізу стану матеріально-технічної бази та підготовки кадрів. Наступним моментом став вибір програмного продукту. Автоматизація усіх бібліотечних, інформаційних та управлінських процесів здійснюється на основі програмного забезпечення “Бібліотека Українського Фондового Дому” (УФД). В цій програмі, на нашу думку, використана найсучасніша технологія створення, функціонування та зберігання баз даних, має доступну ціну і вигідні умови сервісного обслуговування. Технічна служба бібліотеки провела велику роботу з освоєння програми, разом з розробниками в короткий термін відпрацювали її на робочих місцях. Все технічне забезпечення, оновлення та модернізація мережі проводилась спільними силами.

Програма підтримує основні технологічні процеси: комплектування, наукової обробки документів, каталогізації, інформаційно-довідкового обслуговування, обліку та статистики, документовидачі, списання, управління бібліотечною діяльністю.

У бібліотеці запроваджено технології:

- електронний каталог;
- ретроспективна конверсія книжкового фонду;

- штрих кодування документів та читацьких квитків;
- автоматизована документовидача на абонементі та в читальних залах.

Структура інформаційних послуг, що надаються бібліотекою в автоматизованому режимі включає:

- вільний доступ читачів до електронного каталогу (окрім нових надходжень ЕК включає записи ретроконверсії фонду);
- доступ до ресурсів Інтернет;
- створення власних БД.

Програма “УФД Бібліотека” підтримує паперові технології: друк каталожних карток, книжкових формулярів, списків, актів, книг інвентарного та сумарного обліку. Забезпечується відбір документів за багатьма критеріями, предметними рубриками, іншими реквізитами.

Впровадження засобів комп’ютеризації внесло суттєві корективи в розуміння технології комплектування. Інформаційна технологія комплектування зумовлює новий підхід до накопичення інформаційних ресурсів бібліотеки. Застосування інформаційних технологій допомагає оперативно знайомитись з асортиментом книжкового ринку, використовуючи нові форми та джерела комплектування (спеціалізовані WEB-сервери, книжкові магазини on-line з анотованими каталогами видань, сервери видавництв, передплатних агенств).

Використання електронних ресурсів при комплектуванні фонду дає змогу:

- розширити репертуар необхідних документів шляхом використання електронних видавництв;
- замовляти документи на нетрадиційних носіях;
- скоротити час на замовлення – отримання документів;
- спростити процеси замовлення та обліку за рахунок ведення документації в електронному вигляді.

Запровадження інформаційних технологій вплинуло на модернізацію інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотеки. Змінились функції бібліографів і форми бібліографічної роботи. Сьогодні це вже не тільки робота з власними інформаційними джерелами, а й пошук Інтернет-

ресурсів. Бібліографи створюють свій навігатор по ресурсах Інтернет згідно тематики запитів користувачів. Використання електронного каталогу забезпечує максимальну оперативність, повноту і точність в довідково-бібліографічному обслуговуванні.

Провідне місце в роботі відділу займає створення власних інформаційних ресурсів. Спільно з бібліотекою Хмельницького національного університету успішно реалізуємо перший корпоративний проект по аналітичній обробці періодичних видань.

По суті, за три роки впровадження програми “УФД Бібліотека” докорінно змінились всі традиційні бібліотечні технології. Найсуттєвіші зміни стались в процесі обслуговування користувачів в автоматизованому режимі. Головна мета якого високоефективний та якісний сервіс, створення комфортного інтелектуального середовища для користувачів бібліотеки.

За допомогою інформаційних засобів такими зручними і природними в обслуговуванні стали:

- оперативність пошуку за різноманітними елементами в електронному каталозі;
- швидка технологія отримання необхідних видань і документів;
- можливість користувача самостійно переглянути електронний формуляр і зробити необхідні уточнення;
- сканування, запис інформації на дискету, ксерокопіювання;
- самостійна робота в мережі Інтернет, використання електронної пошти і ін.

Технологічний процес автоматизованої документо-видачі виконується за допомогою комп'ютера та сканера штрихкодів з читацького квитка, книги та закріплення конкретного документу в електронному формулярі читача. В параметри програми закладені всі дані, які потрібні для оперативної роботи: дата видачі, термін повернення, дата повернення, кількість продовжень і т.д. Зовнішня простота і легкість електронної документовидачі є наслідком унікальної

можливості програми. Залишаються в минулому паперові читачки формуляри, реєстраційні картки читача.

При оформленні реєстраційних документів користувачів формується на секторі обліку і контролю єдина база даних “Читач”.

Автоматизація бібліотечних процесів вносить цілий спектр нових, раніше недоступних бібліотекарю можливостей, одночасно ліквідує рутинні, одноманітні операції і підвищує ефективність роботи шляхом її модернізації.

Бібліотека для дітей – центр інформації, духовного розвитку та організації дозвілля

*Черноус В.Ю., директор обласної
бібліотеки для дітей імені Т.Г.Шевченка*

Минають віки, змінюються покоління та соціальний устрій суспільства, незмінними залишаються тільки духовні та моральні цінності людства. Сьогоднішній цікавий і водночас складний світ несе нам нові випробування та перспективи.

Формування духовного світу людини, як і все починається з дитинства. І чим раніше до рук дитини потрапить потрібна книга, тим раніше вона сформується як особистість. Саме дитячі бібліотеки, реалізуючи всі свої функції, на сучасному етапі стають для дитячого користувача місцем спілкування, місцем реалізації особистості та творчих здібностей.

Щодня ми отримуємо величезну кількість інформації. Вважається, що тільки один номер сучасної газети вміщує її більше, ніж одержував за все життя середньостатистичний європеєць у XVIII столітті.

Діяльність дитячих бібліотек як інформаційних центрів – це, насамперед, формування інформаційної культури. Сучасним вимогам відповідає інформаційне середовище Деражнянської, Дунаєвецької, Красилівської, Старокостянтинівської, Славутської районних дитячих бібліотек та Шепетівської міської бібліотеки для дітей.

Сайт обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г. Шевченка представляє електронний покажчик “За знаннями – в електронний світ”, покажчик періодичних видань, видання бібліотеки “Трішки реклами для тата і мами”, “Знай, люби, бережи природу рідного краю” та багато інших. Інформує читачів “Бібліотечний кур’єр”, інформаційний центр “Дитинство”, медіа-центр та Інтернет-центр. Звичайно, найпередовіші інформаційні технології поки-що недоступні дитячим бібліотекам. Не забезпечується право дитини на доступ до інформації відповідно до Конвенції ООН про права дитини, хоча 2006 рік оголошений роком захисту прав дітей.

2006 рік оголошений на Хмельниччині Роком дитячого читання. Бібліотеки активізували свою роботу і активно включились у Всеукраїнські конкурси “Найкращий читач” та “Хочу читати”. “Найкращі читачі 2006 року” нещодавно повернулись зі Львова, які взяли участь у роботі “Форуму видавців”. Зараз бібліотеки активно працюють у рамках Всеукраїнського конкурсу дитячої творчості “Моя мала Батьківщина” (фонд соціальної реабілітації військовослужбовців та ветеранів Збройних Сил).

Говорячи про аспекти духовного виховання дітей, не можна не згадати і рекреаційну функцію дитячих бібліотек, яка полягає в організації змістовного дозвілля, що формує культурні потреби, розвиває творчість і комунікативність.

Бібліотеки області організовують змістовне дозвілля юних читачів шляхом їх залучення до участі в різноманітних читачьких об’єднаннях та клубах, проєктах “Твій маленький шанс”, розважальних програмах “До 12 і старше”, конкурсах ерудитів. Особлива увага в бібліотеках приділяється роботі з дітьми з обмеженими фізичними можливостями. Обласна бібліотека для дітей тісно співпрацює з Хмельницьким фондом реабілітації дітей-інвалідів з дитинства, “Школою життя”, закладом “Школа-садок” для дітей з порушеннями слуху. Створена база даних про дітей-інвалідів. Відповідна робота проводиться в Білогірській, Ярмолинецькій, Дунаєвецькій, Летичівській РДБ.

У рамках превентивного виховання бібліотеки співпрацюють з управліннями у справах неповнолітніх. Так

складені окремі програми “Повір у себе” в обласній бібліотеці для дітей ім. Т.Г. Шевченка та Красилівській РДБ, які піднімають проблеми безпритульних дітей.

Для майбутнього процвітання нації надзвичайно важливим є процес входження дітей у світ книжкової культури та стан, в якому знаходиться сфера підтримки читання юних.

У 2006 році згідно Державної програми розвитку та функціонування української мови в область надійшло 28 тисяч примірників тільки дитячої літератури, яка була розподілена між бібліотеками області. І читачі-діти, яких в області 168 896 отримали зовсім нові книги за видавничим проектом “Читаймо разом”. Буде видано ще 500 кращих українських дитячих книг тиражами, які дадуть можливість забезпечити кожную дитячу бібліотеку. Це створить “Золоте ядро” української дитячої книги.

Для бібліотек, які працюють з дитячою категорією, важливим є родинно-сімейне виховання. У цьому напрямку стали вже традиційними Дні сімейного спілкування, батьківські збори у стінах бібліотеки, конкурси “Читаюча родина”, день української родини, свято бабусі, день матері у Віньковецькій, Ярмолинецькій дитячих бібліотеках. Надаються психолого-педагогічні консультації з проблем дитячого читання. При обласній бібліотеці для дітей працює Служба інформаційного комфорту сім’ї.

Всі бібліотеки в своїй роботі дотримуються переконань, що ми повинні допомогти дітям розкрити свій творчий потенціал, формувати стійкий психологічний простір для духовного розвитку кожної особистості, бо це майбутнє нашої держави.

Соціальний захист бібліотечних працівників

Луцюк Н.О., голова
обкому профспілки працівників культури

Кожний із нас – і той, хто сидить за шкільною чи студентською партою, і той, хто працює, і той, хто вже на

заслуженому відпочинку користується бібліотекою і з теплотою і вдячністю згадує її працівників.

Бібліотеки нашої області завжди користувались широкою популярністю, як кращі установи культури в нашій державі.

Це в першу чергу наші обласні бібліотеки – універсальна наукова ім. М. Островського, юнацька та дитяча ім. Т. Шевченка (керівники Надія Синиця, Тамара Таньчук, Валентина Черноус, голови профспілкових комітетів Юлія Гой, Олена Левицька, Оксана Лифар).

Заслуженою шаною серед громадськості та читачів користуються Дунаєвська, Ізяславська, Старокостянтинівська районні, Хмельницька, Кам'янець-Подільська, Нетішинська міські бібліотеки (керівники Тамара Прокопчук, Ніна Поліщук, Михайло Мовчан, Галина Костак, Валерій Любецький, Марія Омельчук, голови профспілкових комітетів Світлана Олійник, Ольга Соловей, Сніжана Вовколуп, Тамара Козицька, Оксана Мельник, Олена Матвійчук). Бібліотеки сіл Дашківці (Вінківського р-ну), Тернова (Дунаєвського р-ну), Ходорівці, (Кам'янець-Подільського р-ну), де завідувачі Валентина Левкова, Жанна Шелест, Тетяна Турянська.

Вагомий внесок у розвиток профспілкового руху вносять Євгенія Романюк з Полонного, Станіслава Снігурська з Городка, Надія Федорчук із Кам'янець-Подільського, Людмила Ярошук із Красилюва, Ганна Собченко з Летичева, Олена Левчунець з Славути, Лариса Волинець з Теофіполя, Марія Кульпінська з Чемеровець, які очолюють районні профспілкові організації.

Одним з пріоритетних завдань, чітко визначених в Універсалі національної єдності, є розвиток культури та відродження духовності українського народу, забезпечення цілостності мовно-культурного простору.

На превеликий жаль люди при владі, чиновники, бізнесмени дбають лише про себе, про власні інтереси. Всі ці роки вони гризуться за перерозподіл влади в країні, брутально наплювавши в душу мільйонам українців.

Держава і далі ставиться до культури, як до третьорядної, маловартісної сфери діяльності.

Через те вже понад 10 років працівники культури працюють на умовах неповного робочого часу, їх постійно залякують скороченням, звільненням, а для тих хто працює повний робочий час теж доброго мало, тому що заробітна плата у них найнижча. У минулому році після 3-х річної боротьби профспілок впроваджено лише перший етап Єдиної тарифної сітки оплати праці.

Як видно з проекту бюджету в 2007 р. не планується далі її впровадження. З цього приводу плануємо акції протесту.

У нашій області в галузі культури працюють близько 6 тисяч чоловік. Очевидно, що фінансова ситуація закладів культури за останні роки негативно вплинула на престиж професії працівників культури і мистецтва. Внаслідок чого втрачено багато фахівців і до того ж у галузі працюють 428 пенсіонерів, є 323 вакантних посади.

Тому є велика потреба у кадрах не тільки у сільській місцевості, а й в установах культури і мистецтва обласного підпорядкування.

2006 рік оголошений Роком села. Саме у сільській царині найбільше збереглась традиційна народна творчість, перлини якої ще недостатньо зібрані, збережені для майбутніх поколінь.

Але в нашій області стан зайнятості працівників культури села в цьому році погіршився. Кількість працівників, що працюють на умовах неповного робочого часу зросла з 962 чоловік у 2005 році до 1007 чоловік у цьому році, що складає 25 відсотків від кількості працюючих. Повністю зайняті працівники лише в 5-ти районах.

Найгірший стан у Білогірському районі, де 61,2 відсотка працюють в режимі неповної зайнятості, Теофіпольському – 55,4, Вінковецькому – 44,3, Кам'янець-Подільському та Славутському районах – майже 42 відсотки.

Середня заробітна плата працівника культури області за півріччя складає 518 гривень, області – 812 гривень, в державі 1063. Як можна утримувати сім'ю за такі кошти, платити значно підвищені комунальні послуги?

Звичайно, профспілка не стоїть осторонь від цих глобальних проблем галузі. Нещодавно Центральний комітет профспілки працівників культури розробив пропозиції до проекту Закону України “Про Державний бюджет України на 2007 рік” запропоновано впровадити Єдину тарифну сітку в повному обсязі з 1-го січня 2007 року, передбачити централізоване фінансування оплати праці працівників закладів культури.

Не залишається осторонь гострих питань життєдіяльності працівників культури і обласна галузева профспілка. Нещодавно її президія, розглянувши питання про стан зайнятості працівників культури та оплати їх праці, звернулась до керівників районів з проханням вирішити питання повної зайнятості працівників культури. Але, як свідчать відповіді з місць, проблеми вирішуються надто повільно, поки що це лише заяви про відсутність коштів, обіцянки, вирішити їх в майбутньому.

В нашій області трудиться біля півтори тисячі бібліотекарів. Говорячи про бібліотекаря, ми оцінюємо його як людину кристалічної чистоти, інтелекту, добру, надзвичайно привітну, яка завжди турбується про нас, відвідувачів, читачів.

Поки що ні в нашій державі, ні в нашій області не можуть створити гідних умов для життя і діяльності бібліотек та бібліотечних працівників, яким доводиться отримувати за свою нелегку працю нікчемну платню.

Недостатньо коштів на поповнення бібліотек книгами, періодичними виданнями, не відповідає елементарним вимогам приміщення обласної книгозбірні ім. М. Островського, яке планувалось побудувати ще в минулому столітті, 414 (біля 30 %) бібліотекарів працюють в режимі неповної зайнятості.

Не дивлячись на негативне вирішення наших проблем у державі все-таки будемо сподіватись, що в нашій області будуть виконані доручення, які дав керівникам на місцях нинішній голова обласної Ради Іван Гладуняк після обласної розширеної наради працівників культури в січні цього року.

Інформаційні ресурси та інформаційно-бібліографічне обслуговування спеціалістів охорони здоров'я Хмельницької області

*Козак І.М., директор
Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки*

Ми добре усвідомлюємо, що інформація є необхідною умовою будь якої діяльності. Особливо, коли мова йде про медицину. Лікар повинен підтримувати свій професійний рівень протягом всього життя.

Значення медичної інформації особливо зростає сьогодні, коли повсюди відбуваються великі зрушення, визначаються подальші шляхи розвитку медичної науки та охорони здоров'я нашої країни, приймаються відповідальні рішення щодо реформування медичної галузі. І в цьому контексті треба відмітити роль медичних бібліотек, як центрів медичної інформації.

Система інформаційного забезпечення охорони здоров'я, як і інших галузей, формується в єдиному інформаційному просторі. Для її реалізації необхідно ефективно використовувати власні, національні та світові інформаційні ресурси, сприяти підвищенню інформаційної культури у медичних працівників і оперативно задовольняти їх запити.

Проблема забезпечення спеціалістів лікувальних установ – лікарів, середніх медпрацівників одна з актуальних і складних, так як лікар і медсестра вимагають систематичного і оперативного отримання інформації про нові форми і методи профілактики, діагностика та лікування захворювань. Це є також фактором підвищення їх професійного рівня, що безпосередньо впливає на стан медичної допомоги населенню.

Інформаційний потенціал Хмельницької ОНМБ включає в себе перш за все бібліотечні фонди медичних бібліотек області – понад 430 тис. прим., ДПА.

У фонді, безпосередньо, є цінні видання, які вміщують інформацію краєзнавчого характеру, що стосується історії

охорони здоров'я Хмельниччини та видатних лікарів, життя і діяльність яких була пов'язана з нашим регіоном.

Значну частину фонду складають видання кінцець 70–80-х років. На сьогоднішній день переважна частина (близько 78 %) нових надходжень – це медична періодика та інноваційні документи. І відповідно близько 60 % запитів користувачів забезпечується за рахунок періодичних видань. В поточному році ми змогли передплатити 126 назв медичних журналів і газет для нашої бібліотеки. Сьогодні уже можна не мати конкретні документи, достатньо володіти інформацією про місцезнаходження документа. Саме тому для нас так необхідний Інтернет. Завдяки комп'ютерній техніці стало можливим використовувати джерела інформації на CD-ROM та інших носіях. У бібліотеці забезпечується доступ до повнотекстових баз даних. Але це все для медиків обласного центру, а що ж робити лікарям з дільничних лікарень, сільських амбулаторій, для яких вирватись в читальний зал ОНМБ – вже велика проблема. Бібліотеки при центральних районних лікарнях не тільки не комп'ютеризовані, а напевно, найближчим часом і не будуть. Саме тому у нас активно використовуються заочний абонемент. Медикам периферії видаються документи з читального залу на невеликий термін користування.

Нами розроблено та успішно функціонує система інформаційного забезпечення працівників охорони здоров'я, яка реалізується у наступних напрямках:

- сигнальне оповіщення спеціалістів галузі про нові видання. Для цього систематично проводимо інформаційні перегляди нових надходжень, розсилаємо бюлетень “Нові книги” (двічі на рік) та “Компас газетних статей” 40 колективним абонентам, лікарям, диспансерам, поліклінікам;
- диференційне обслуговування керівництва. Начальник управління та обласні спеціалісти є абонентами цього обслуговування;
- тематичне інформаційне обслуговування медиків лікувальних установ при допомозі інформаційних списків за 11 основними спеціальностями;

- вибіркове розповсюдження інформації, яке включає в себе 25 індивідуальних абонентів. Це переважно медики які працюють над написанням наукових робіт (дисертацій).

Окремо слід сказати, про інформаційне забезпечення комплексних програм в галузі медицини, що впроваджується в нашій області: “Здоров’я нації в 2002-2011 роках”, “Онкологія”, “Програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах загальної практики сімейної медицини на 2006-2010 рр.” та з питань крайової патології: “Хвороби щитоподібної залози”, “Цукровий діабет”, “Хвороби органів дихання”. Основні завдання цих програм розраховані по роках є орієнтирами та напрямками нашої роботи. Для їх інформаційного забезпечення використовуються різні форми: “Дні спеціаліста”, тематичні тижні інформації, видаються бібліографічні списки літератури.

**Бібліотека – навчальний, інформаційний та
культурно-просвітницький підрозділ Центру
підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів
Державної митної служби України**

***Ніколаєва О.Д.,** головний спеціаліст бібліотеки
Хмельницького Центру підвищення кваліфікації та
перепідготовки кадрів Митної служби України*

Хмельницький центр підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів Державної митної служби України створено 14 грудня 1993 року. Це відомчий навчальний заклад післядипломної освіти без надання другої вищої освіти. В центрі навчаються митники з усієї України, які вже мають досвід роботи у митних органах.

Крім категорії працівників, вперше прийнятих на державну службу в митні органи, у нашому Центрі кожні три роки підвищує кваліфікацію інспекторський склад: працівники пасажирських і вантажних відділів, відділів контролю за доставкою вантажів, відділів митних платежів.

На короткотермінових (2-3 денних) тематичних семінарах посадові особи митних органів підвищують кваліфікацію з управлінської діяльності, вивчається вітчизняний та зарубіжний досвід роботи.

Динамічне реформування вищої освіти, її інформатизація, впровадження сучасних технологій навчання потребує побудови нової ефективної системи бібліотечно-інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу, нових методів роботи, форм обслуговування й інформаційних послуг.

Зміна уявлень про сучасні можливості бібліотеки – це той стратегічний курс, на який спрямовує свою діяльність бібліотека Центру. Перш за все – це інформатизація бібліотечної роботи, впровадження нових інформаційних технологій.

Бібліотека Центру сьогодні – це вже не тільки книгозбірня, а й своєрідний “електронний архів”, який відкриває доступ до інформації в електронному варіанті.

Бібліотека – допоміжний навчальний, інформаційний та культурно-просвітницький підрозділ Центру, що має упорядкований, відповідно до профілю навчального закладу, фонд документів, зберігає ці документи та видає їх читачам у тимчасове користування відповідно до їх інформаційних потреб.

Робота бібліотеки спрямована на:

- організацію інформаційного та бібліотечно-бібліографічного забезпечення усіх організаторів та учасників процесу професійного навчання, спрямованого на удосконалення відповідної освіти і кваліфікації працівників митних органів;
- надання дієвої допомоги у самостійній роботі слухачів у час, вільний від обов’язкових навчальних занять та дорадчої допомоги науково-педагогічним працівникам у пошуку потрібних їм інформаційних джерел;
- сприяння самоосвіті слухачів як особистісно орієнтованому методу навчання;
- виховання морально-етичних якостей працівників митних органів, зростанню їх культурного, інтелектуального потенціалу.

Щорічно фондами нашої бібліотеки користується більше 1000 читачів. Щодня різноманітні інформаційні послуги бібліотека надає 25-30 відвідувачам.

Серед них не тільки співробітники та слухачі Центру. Фондом бібліотеки часто користуються фахівці Хмельницької митниці, викладачі-погодинники (зазвичай, це практики, що мають великий досвід роботи), студенти-заочники та працівники митних установ, які здобувають другу вищу освіту в Академії митної служби або інших профільних вузах.

У читальному залі користувачам, у вільний від обов'язкових занять час, надається бібліографічна допомога в самостійній роботі щодо пошуку необхідної інформації з митної справи за їх зверненнями.

Для задоволення інформаційних потреб усіх категорій читачів використовується не тільки уся сукупність документів, накопичена у фондах бібліотеки. Завдяки обладнанню в читальному залі бібліотеки комп'ютеризованих робочих місць для відвідувачів, у читачів з'явилась можливість самостійного доступу до користування інформаційною комп'ютерною системою “Ліга -Закон”, Інтернетом.

Швидко відшукати потрібну літературу допомагає зручний довідково-бібліографічний апарат, що формується і ведеться з використанням традиційних (у вигляді бібліографічних карток) і електронних носіїв інформації. Процес опрацювання вхідного масиву документів, їх бібліографічного опису та формування бібліографічної картки для систематичного каталогу і бібліографічних картотек – повністю комп'ютеризований.

- З введенням в дію електронної версії картотеки “Митна справа” завершено роботу над створенням інформаційно-пошукової комп'ютерної системи “Бібліотека”.

Інформаційно-пошукова система “Бібліотека”, створена у Хмельницькому Центрі ДМСУ, об'єднує окремі автоматизовані бібліотечні процеси в єдину інтегровану технологічну систему, яка включає в себе три дуже прості у засвоєнні та зручні у використанні комп'ютерні програми: “Електронний каталог бібліотеки” та електронні картотеки “Митне законодавство” та “Митна справа” (інформаційно-аналітична картотека). Це єдина

інформаційна комп'ютерна база даних, де зосереджена уся інформація про фонди (книжкових та періодичних видань) бібліотеки та надаються можливості користування ними через місцеву та відомчу комп'ютерні мережі.

Скориставшись електронним каталогом бібліотеки, відвідувач може відтворити на моніторі комп'ютера кольорове зображення обкладинки потрібної книги і отримати всі необхідні дані для її пошуку у фонді з кожного комп'ютера, не залишаючи свого робочого місця.

Система пошуку дозволяє здійснювати аналітичний перегляд та швидкий пошук бібліографічних описів книг певних галузей знань: потрібну книгу можна знайти, коли відомий один з елементів її бібліографічного опису (наприклад, автор чи назва видання). Якщо користувача цікавлять книги, що вийшли з друку в останні роки, він також може легко знайти їхні бібліографічні описи, скориставшись цією програмою. Передбачений розподіл книжкових видань на підручники, навчальні посібники, довідники, що дозволяє кожному користувачу вибрати для себе літературу в доступній для нього формі, відповідно до рівня освіти і в достатньому обсязі.

Електронна картотека “Митне законодавство” – вміщує повну інформацію про зосереджені у бібліотеці законодавчі та нормативно-правові документи з митної справи, сприяє їхньому оперативному доведенню до користувача, значно полегшує кодифікацію та пошук цих документів у фонді.

Пошук бібліографічного опису потрібного документа здійснюється, коли відома хоча б одна складова: номер документа, назва або ключове слово. При бажанні можна переглянути окремі види документів (наприклад: закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази, листи ДМСУ та ін.). Є можливість переглядати матеріали і за видавником (Верховна Рада, Кабінет Міністрів і т.д.).

Документи, які втратили чинність, висвічуються на екрані комп'ютера темним кольором, а в анотації можна залишити повідомлення, відповідно до якого документа припинена дія і зроблена відмітка “Втратив чинність”.

Третя комп'ютерна програма це інформаційно-аналітична картотека “Митна справа”, де у систематизованому порядку, акумулюються аналітичні матеріали, статті, а також коментарі спеціалістів, надруковані у періодичних виданнях, наукових збірниках, які отримує бібліотека. У випадках, коли назва матеріалу не розкриває його змісту, надається анотація – стисле роз’яснення змісту документа у вигляді примітки після його бібліографічного опису.

Усі три програми разом створюють єдину інформаційно-пошукову комп'ютерну систему “Бібліотека”, основними характеристиками якої є:

- забезпечення відбору документів за реквізитами, рубриками, ключовими словами та ін.;
- надання можливості перегляду бібліографічних описів електронних документів;
- складання списків літератури;
- оформлення та виконання замовлень читачів;
- автоматизація усіх основних виробничих процесів бібліотеки, зокрема бібліотечне опрацювання документів, бібліографічна робота, адміністрування;
- підтримка паперових технологій: друк бібліографічних карток для каталогів і картотек, що ведуться з використанням паперових технологій;
- контроль дублетності;
- надання єдиного інтерфейсу з усіх робочих місць;
- забезпечення захисту інформації за рахунок процедури реєстрації користувача на сервері з визначенням його повноважень.

Завдяки автоматизації ділових процесів, не тільки удосконалюється створення, передавання, отримання, опрацювання інформації, а й значно розширює можливості доступу до неї користувачів.

В усіх трьох комп'ютерних програмах передбачене формування бібліографічного опису документа та друк твердої копії бібліографічної картки на принтері для каталогів та бібліографічних картотек, що ведуться з використанням паперових технологій. Це дозволяє виконувати бібліографічні описи різних документів (книга, стаття з періодичного видання,

збірника нормативно-правових документів або збірника наукових праць).

Таким чином, весь процес опрацювання вхідного масиву документів: їх бібліографічний опис та формування бібліографічної картки для каталогів і бібліографічних картотек, що ведуться в картковій формі повністю виконується на комп'ютері.

Подібні комп'ютерні системи або окремі програми, що входять до системи можна використовувати у бібліотеках різних видів, для організації та ведення довідково-бібліографічного апарату, враховуючи специфіку діяльності.

Систематично проводиться робота над створенням мобільного ядра фонду, який формується з урахуванням прагматичних та самоосвітніх запитів користувачів, а також змін у професійних програмах тематичних планів нашого навчального закладу та інших учбових закладів усіх рівнів економічного, правового та митного спрямування.

Для забезпечення інформаційних потреб навчального процесу є 20 періодичних видань.

Багатоаспектному розкриттю фондів сприяє організація книжкових виставок ("Кадрова політика ДМСУ: стан, проблеми, перспективи", "Зверни увагу: книги серії "Митна справа в Україні" та ін.), проведення комплексних тематичних заходів.

З 2002 року видається щодакдний анотований "Інформаційний список нових надходжень з питань митної справи".

Бібліотека центру виступає в ролі інтелектуального посередника, що збирає, опрацьовує, зберігає інформацію та забезпечує до неї широкий доступ, сприяє підвищенню інформаційної культури користувачів, прищепленню їм навичок використання інформації на електронних носіях.

Інформатизація бібліотеки університету – засіб підвищення якості освіти

*Айвазян О.Б., директор бібліотеки
ХНУ;*

*Чабан К.А., завідувач науково-
методичним відділом бібліотеки
ХНУ*

Модернізація вищої освіти в Україні при переході на Болонську систему зумовлює необхідність трансформації бібліотек вищих навчальних закладів в сучасні, багатофункціональні інформаційно-комунікативні центри. Це означає, що до традиційних завдань збереження та примноження книжкових зібрань додаються функції інформаційних центрів, які покликані, з одного боку, розширити перелік власних інформаційних ресурсів за рахунок створених бібліотекою та доступних світових інформаційних ресурсів. З іншого, перед бібліотекою ставиться завдання забезпечити максимально повне використання ресурсів з усіх можливих точок доступу шляхом повноцінного автоматизованого сервісу, навчання користувачів основам самостійного ефективного пошуку та надання допомоги у використанні ресурсів.

Бібліотека Хмельницького національного університету, відповідно до місії навчального закладу, покликана підтримувати навчання і наукові дослідження, забезпечувати доступ до світових знань та інформації шляхом організації документального фонду і запровадження сучасних технологій. Реалізація цієї місії спрямована на те, щоб бібліотека стала головним інформаційним ресурсом університету, учасником навчального процесу, складовою світової бібліотечної та інформаційної системи.

Як інформаційно-комунікативний центр, бібліотека ставить за мету:

- представити свої інформаційні ресурси в світовий інформаційний простір;
- забезпечити доступ до інформаційних ресурсів;

- представити користувачам документи із світового інформаційного потоку;
- організувати високопрофесійне інформаційне обслуговування користувачів.

На сьогодні автоматизована бібліотечно-інформаційна система (АБІС) об'єднує локальну мережу бібліотеки з 63 ПК, яка має вихід в Інтернет та Інтранет, веб-сайт книгозбірні, автоматизовану систему бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів. Роботу АБІС підтримує відділ інформаційного та комп'ютерного забезпечення, в структурі якого 3 сектори. Функціонування АБІС забезпечує український програмний продукт "УФД. Бібліотека", на основі MS SQL-7.0., призначений для комплексної автоматизації діяльності бібліотеки. Успішно використовуються власні програмні продукти, розроблені інженерами-програмістами бібліотеки.

У рамках наповнення електронної бібліотеки університету і для розширення доступу користувачів до електронних ресурсів розпочато корпоративну діяльність з бібліотеками ВНЗ України та подільського регіону по створенню об'єданого електронного каталогу і обміну повнотекстовими базами даних (БД).

Історія створення АБІС бібліотеки ХНУ розпочалася у 1992 році з однієї ЕОМ "MAZOVIA CM 1914", яка була встановлена у відділі комплектування, та з придбання бібліотечної мережевої програми автоматизації технологічних процесів Московського університету ім. М. Ломоносова "Бібліотека 2.0".

За діяльної підтримки ректорату, професорсько-викладацького складу, а також завдяки напруженій роботі всього колективу була проведена велика підготовча робота:

- поступово було розроблено та придбано програмні продукти та технічне обладнання, яке включає ПК, принтери, сканери, ксерокси, цифрову фотокамеру, ламінатори тощо;

- впродовж 5 років проведено колосальну роботу з фондом – рекаталогізацію в ЕК та штрихкодування документів активного фонду;
- розроблено лінгвістичне забезпечення – створено тематичний рубрикатор на основі таблиць УДК, розроблено систему інших довідкових словників в електронному вигляді;
- забезпечено методичну підтримку: працівниками науково-методичного відділу разом із фахівцями інших підрозділів розроблено понад 30 інструкцій, положень, пам'яток; організовано навчання персоналу роботі на ПК;
- сформовано штат відділу Інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення (ІТКЗ), що складається з інженерів-програмістів, техніків, бібліотечних працівників.

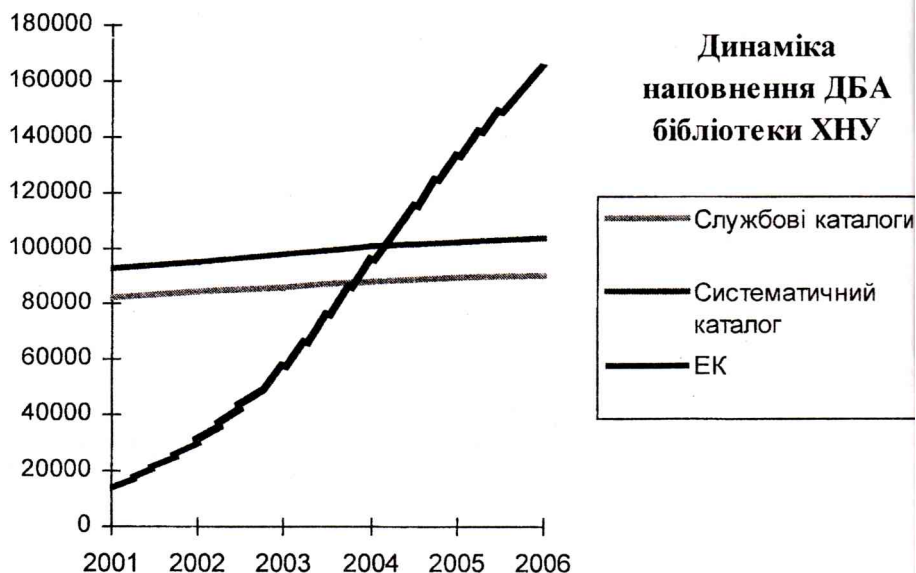
Використовуючи можливості нових технологій, бібліотека поліпшує якість формування фонду, проводячи постійний моніторинг книгозабезпеченості навчального процесу за допомогою БД “Книгозабезпечення навчальних дисциплін”. Вона складається з 3-х взаємопов'язаних, і в той же час автономних, БД: навчальних дисциплін, кількості груп і студентів, бібліографічної БД навчальних посібників, методичної літератури тощо.

Набагато полегшує роботу з комплектування автоматизоване ведення облікових та фінансових документів (інвентарні книги, книги сумарного обліку, акти тощо), а також їх роздрук. Технологія роботи з періодичними виданнями надає можливість проводити процес передплати та реєстрації періодичних видань з автоматичним формуванням записів електронного каталога та подальшим аналітичним розписом статей.

В повному обсязі у відділі наукової обробки використовуються операції систематизації та предметизації із створення БД Електронного каталогу (ЕК). Всі види документів, які надходять до бібліотеки, каталогізуються в ЕК та штрихкуються. ЕК є найголовнішою БД бібліотеки. В систему

ЕК входять записи про книги (більше 48 тис. назв), періодичні видання, автореферати дисертацій (1400 назв), звіти з НДР, статті з періодичних видань (понад 55 тис. записів). Обсяг ЕК – більше 148 тисяч назв і понад 320 тис. примірників документів.

ЕК дозволяє робити експорт та імпорт бібліографічних

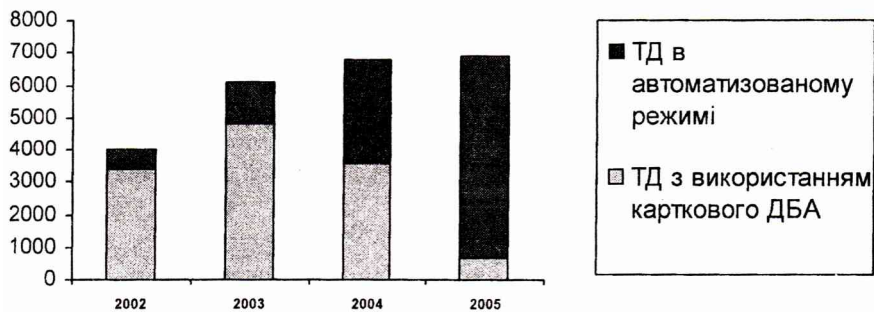
описів документів в форматах USMARC, UNIMARC та XML, занесення записів про електронні версії документів до бази даних, утримання електронних адрес документів в локальній та глобальній мережах, дає можливість одноразового введення та багаторазового і багатоаспектного використання інформації.

На Web-сайті бібліотеки ЕК <http://library.tup.km.ua/asp/poisk/form.asp> працює в режимі реального часу. Тут можна побачити навіть інформації про наявність примірника на полиці на даний момент. Пошукові форми, розроблені інженерами-програмістами бібліотеки, дозволяють здійснювати пошук як у всьому ЕК, так і в окремо взятій БД: підручники, методичні посібники, періодичні видання, автореферати дисертацій.

Сучасний ЕК бібліотеки ХНУ – основа подальшого розвитку інформаційних технологій, гарантія якісного обслуговування користувачів.

Кількість довідок та консультацій, виконаних за допомогою ЕК, в бібліотеці щорічно зростає. Це обумовлено більшою привабливістю для читача даного ресурсу в порівнянні з картковим; можливістю скопіювати або роздрукувати знайдену інформацію; зростанням кількості комп'ютерів в

Динаміка тематичних довідок бібліотеки ХНУ

університеті і в бібліотеці, вдосконаленням навичок користувачів тощо. Якщо у 2002 році в автоматизованому режимі виконано 604 довідки, в 2003 році – 1339 довідок, то в 2004 році – 3187 тематичних довідок. Особливою популярністю користуються розширені тематичні довідки, що передбачають надання не лише бібліографічної, а й повнотекстової інформації, в т.ч. з Інтернет.

Більшість бібліографічних БД бібліотеки створюється на основі ЕК, в т.ч. письмові довідки для інформування викладачів в системі ВРІ та ДОК, яке здійснюється електронною поштою.

Використання мережі Інтернет допомагає удосконалити інформаційно-бібліографічне обслуговування (ІБО) та підвищити рівень онлайн-сервісу. За допомогою Інтернет у найкоротший термін виконуються найскладніші запити. З метою наближення ресурсів Інтернет до користувача, полегшення пошуку та їх систематизації, в бібліотеці створена та підтримується БД “Навігатор Інтернет-ресурсів за профілем

університету”. Навігатор – це анотований путівник по сайтах, що пропонують електронні книги, публікації з періодичних видань, матеріали конференцій та семінарів тощо. Тематика навігатора відповідає навчальним програмам університету. На сьогоднішній день створено навігатор з 11 галузей знань. Крім того, у навігаторі відображено найактуальніші проблеми вищої освіти: в окремий підрозділ зібрано матеріал, присвячений кредитно-модульній системі підготовки фахівців в контексті Болонської декларації. Постійно зростаючий попит користувачів на ресурси навігатора підтверджує необхідність подальшого розвитку та підтримки цієї БД як засобу орієнтації в електронних ресурсах .

Фундаментом будь-якої діяльності є законодавча та нормативна база. Комп’ютерна правова БД “Ліга: Закон” призначена для оперативного доступу до всього спектру актуальної правової, довідкової та ділової інформації. Кількість звернень до неї користувачів постійно зростає. Одним з вирішальних факторів росту стало збільшення клієнтських місць. Як результат, за останні півроку показники використання БД „Ліга: Закон” збільшились втричі. До того ж, її використання в процесі обслуговування дозволило відмовитись від детального розпису правових та нормативних актів.

Сучасні технології розширюють спектр послуг ІБО, яке проводиться в залі каталогів та електронної інформації. Окрім традиційних, читачам надаються додаткові послуги з набору та роздруку текстів, сканування, запису і роздруку з дискет та компакт-дисків, замовлення та відбору літератури заданої тематики. Поступове збільшення ресурсного потенціалу бібліотеки, наявність належної матеріально-технічної бази та кваліфікованих працівників дозволяють підключитись до запровадження віртуального інформаційно-бібліографічного обслуговування студентам та викладачам ХНУ. Для більшої комфортності відділених користувачів працює віртуальна довідкова служба бібліотеки.

Реклама електронних ресурсів – це запорука ефективного їх використання. Тому електронні бази даних та методи їх використання є основним предметом розмови на всіх інформаційних масових заходах: “День фахівця”, “День

кафедри”, “День аспіранта”, “День дипломника” тощо. Розширення інформаційного середовища бібліотеки внесло свої корективи і в систему навчання студентів “Основам інформаційної культури” та “Основам наукового пошуку”.

Використання електронних ресурсів в ІБО дозволяє перейти на якісно новий рівень обслуговування, підвищує оперативність та забезпечує повноту задоволення інформаційних потреб користувачів. Облік інформаційно-бібліографічного обслуговування відбувається також в автоматизованому режимі засобами власного програмного продукту бібліотеки “Автоматизований облік ІБО”. Це, в свою чергу, впливає на розвиток та ефективність використання електронних ресурсів в бібліотеці. Аналіз статистичних показників дає можливість відслідковувати динаміку попиту на ресурси та впливає на їх розвиток.

Обслуговування користувачів бібліотеки ХНУ орієнтоване на внутрішнього і на зовнішнього користувача. Зовнішній користувач одержує цілодобовий доступ до БД через **Web-сайт** бібліотеки, який має розгалужену структуру, а інформаційні ресурси згруповані за видами діяльності. Сьогодні сайт розміщено на окремому сервері з реальною адресою в мережі Інтернет - <http://library.tup.km.ua/>. Перш за все тут максимально повно представлені власні інформаційні продукти: ЕК, повнотекстові документи, нові надходження, матеріали конференцій та семінарів, проведених бібліотекою, наукові публікації співробітників та інша бібліографічна інформація; також інформація про бібліотеку та послуги читачам, наукова діяльність, методичне об'єднання, просвітницька робота, корпоративна діяльність тощо.

Для зручності доступу користувачів не тільки до власних, а й до Інтернет-ресурсів в окремих розділах сайту створені точки доступу для оперативного пошуку інформації. Наприклад, в розділі “Інформаційні ресурси” зібрано адреси інших бібліотек та інформаційних центрів, адреси сайтів про освіту в Інтернет тощо.

З 2002 року в бібліотеці розпочато роботу по створенню електронної бібліотеки (ЕБ). За визначенням, електронна бібліотека – це не тільки колекція електронних документів, а й

система метаданих, що регламентує доступ до неї. На сучасному етапі ЕБ бібліотека існує як самостійна БД, яка налічує понад 1300 повнотекстових документів.

ЕБ є універсальною за змістом і містить в собі всі види документів. На 1.06.05 року складається з 300 CD-rom та більш як 13 ГБ інформації на серверах бібліотеки:

- 280 підручників, навчальних посібників та монографій;
- 850 методичних посібників;
- 28 номерів наукового журналу “Вісник Хмельницького національного університету”;
- 29874 художніх творів 7257 авторів (6,6 ГБ).

Хронологічні рамки для документів, що поповнюють ЕБ, не встановлюються. Так, методичні посібники, включені в ЕБ з 1997 року, журнал “Вісник Хмельницького національного університету” з першого номера 2001 року, а є монографії 1940 року видання.

Доступ до баз даних ЕБ для користувачів мережі Інтернет обмежений. Для кожного документа, або його складових визначаються права доступу, аж до заборони представлення його в мережі Інтернет, в т. ч. впродовж визначеного періоду часу. Повний та вільний доступ до документів в режимі читання в ЕБ забезпечується тільки в Інтернеті з робочих місць в залі електронної інформації бібліотеки. Копіювання електронних документів та їх фрагментів виконується з дотриманням авторських прав.

Запровадження нових технологій в бібліотечну практику зумовлює перегляд концепції обслуговування користувачів, розширює можливості бібліотеки: водночас з обслуговуванням своїми фондами та ресурсами вона забезпечує доступ до зовнішніх інформаційних ресурсів. Бібліотека ХНУ є учасником консорціуму користувачів “Електронна інформація для бібліотек”, який організовано за сприяння Міжнародного фонду “Відродження”, Інституту відкритого суспільства (Будапешт), та компанією EBSCO Publishing . В режимі он-лайн користувачі мають доступ до 5500 повнотекстових електронних наукових періодичних видань, довідкової літератури. Надається

доступ користувачам бібліотеки і до інших відомих в світі БД, як, наприклад, Springer, Blackwell тощо.

Впродовж всього часу запровадження нових технологій нас цікавила думка читача, його сприйняття нововведень й уміння ними користуватися. Тому ряд досліджень було присвячено вивченню думки користувача щодо запровадження інформаційних технологій: “Комп’ютеризація в бібліотеці: думка читачів та бібліотекарів”, “Використання інформаційних електронних ресурсів бібліотеки”. Логічним продовженням стало дослідження інформаційних потреб молоді “Інформаційні запити користувачів в системі ОЗО”, “Система ціннісних орієнтацій студентів”, “Використання бібліотечних ресурсів та задоволення попиту читачів” тощо. Результати досліджень дають відповідь на такі важливі запитання, як канали надходження інформації до студентів в сучасному інформаційному середовищі; роль бібліотеки в наданні інформації студентам, якість цієї інформації та її вплив на розвиток окремої людини. Використовуючи результати досліджень, бібліотека намагається не тільки забезпечити навчальний процес, а й допомогти студентові розвинути творчі та комунікативні здібності, знайти своє місце у житті.

Красзнавчий аспект в підготовці фахівців культурно-мистецької галузі

З досвіду роботи Кам’янець-Подільського
училища культури

*Павлюк О. Я., заступник директора Кам’янець-
Подільського училища культури з навчально-виховної
роботи, викладач-методист, відмінник освіти України*

Сучасна модель вищої освіти покликана відповідати потребам етнокультурного відродження та розвитку українського народу, а також передбачає надання студентам широких можливостей пізнання історії, традицій, звичаїв, мови

та культури рідного краю, формуванню у них почуття національної гідності та патріотизму.

Кам'янець-Подільське училище культури має давні традиції у справі підготовки та виховання творчого, висококультурного, національно-свідомого фахівця культурно-мистецької галузі. Колектив училища постійно перебуває у творчому пошуку нових підходів і засобів навчання, тут вдало поєднується впровадження новітніх інформаційних технологій з ідеями народної педагогіки та родинного виховання. Щодо змісту виховної роботи, то він спрямований на особистісно-орієнтовану національну модель виховання, яка передбачає самореалізацію особистості, сприяння відродженню та створенню нових традицій, організацію цікавих форм дозвілля студентів тощо.

Виховання любові до рідного краю, людей, які творили його історію, буде ефективним тільки тоді, коли формування національно-етичних понять буде органічною частиною навчальних занять, виховних заходів та сприятиме глибокому усвідомленню студентами свого національного єства. Тому в організації і проведенні навчально-виховної роботи в училищі використання народних звичаїв, обрядів, кращих зразків фольклору, літературно-мистецьких творів поетів, композиторів та художників подільського краю має неocenенне значення.

Навчальні дисципліни “Народознавство”, “Розшифровка народних пісень”, “Народна музична творчість”, “Українська музична література”, “Бібліотечне краєзнавство”, “Офісні краєзнавчі послуги” передбачають вивчення історії подільського краю та регіональних особливостей розвитку культурного процесу, вчать створювати літописи та музеї села, збирати та записувати фольклор, вміти відшукати на сайтах Інтернету відомості про місто, обласні бібліотечні установи та самостійно створювати веб-сторінки. Особлива увага приділяється проведенню занять-екскурсій, віртуальних занять, зокрема, про місто Кам'янець-Подільський, краєзнавчих розвідок, зустрічей з подільськими поетами, композиторами, збирачами фольклору та організації самостійної пошукової роботи студентів, які привчають їх не тільки мислити, робити науково-обґрунтовані

висновки, а й усвідомлювати себе частиною свого народу, рідного подільського краю.

У процесі підготовки фахівців особлива увага приділяється створенню та забезпеченню ефективного функціонування навчальних кабінетів. Зокрема, в кабінеті фольклору та етнографії зібрано унікальну фонотеку фольклорних матеріалів та представлено твори самодіяльних подільських композиторів – І. Краєв'янова, В. Жаріна та Б. Слюсаря, професійна і творча діяльність яких пов'язана з училищем. При кабінеті культурологічних дисциплін створена експозиція, на якій представлено фрагменти подільського житла та одягу, а в кабінеті української мови та літератури організовано виставку подільського рушника.

Професійному навчанню майбутніх документознавців активно сприяє кабінет бібліотечного краєзнавства, в якому зібрано фонд краєзнавчих документів. Особлива гордість кабінету – роботи самих студентів, які є результатами їхньої краєзнавчо-пошукової роботи. Завдяки їм створено банк даних, який містить інформацію про знаменитих вихідців з різних куточків Поділля, історію бібліотек області, назви міст і сіл, легенди, перекази. Вдало доповнюють фонд кабінету відеоматеріали про краєзнавчу діяльність бібліотек, краєзнавчі екскурсії та обласні краєзнавчі свята.

У кабінеті організована постійнодіюча книжкова виставка “Хмельниччина: минуле та сучасність”, на полицях якої в цікавій, нетрадиційній формі відзначаються ювілейні дати письменників-земляків та знаменитостей, які жили на Поділлі і творили історію краю.

Плідну краєзнавчу роботу здійснює музей історії училища, який було відкрито з нагоди 75-річного ювілею навчального закладу. В експозиції музею представлені архівні матеріали та документальні джерела, світлини пам'яті директорів та викладачів-ветеранів, створено папки-досьє про випускників. Значну частину експозиції займають матеріали про здобутки творчих колективів, фотохроніка загальноучилищних заходів, досвід роботи викладачів, відеотека відкритих занять та виховних заходів. Музей став місцем зустрічі випускників та центром пошукової роботи студентів.

Нещодавно в музеї створено куточок відомого українського поета Володимира Свідзинського, який проживав у будинку, де розташовано навчальний корпус відділення бібліотечної справи та діловодства. В презентації експозиції взяв участь П.І. Свідер – академік, доктор філологічних наук, професор Кам'янець-Подільського державного університету

Змістовну краєзнавчо-пошукову роботу проводить студентське наукове товариство. Щороку організовуються науково-краєзнавчі конференції “Історія краю в особах”, “Видатні політичні та культурні діячі – уродженці Поділля”, “Майстри пензля Поділля”, “Велика Вітчизняна війна і Поділля”, “Імена визволителів на карті міста” до 60-річчя визволення України та Хмельницької області від німецько-фашистських загарбників.

Значну краєзнавчу діяльність здійснюють студентський клуб “Дивокрай” (керівник Павлюк О.Я.), студентське об'єднання “Музична вітальня” (Гордійчук М.П.), гурток любителів народної музики (Доліба В.В.), які створенні при навчальних кабінетах та сприяють поглибленню знань студентів з історії Поділля, вихованню почуттів патріотизму, любові до рідного краю.

Найбільш популярними формами краєзнавчої роботи із студентами училища є екскурсії історичними місцями, які щорічно проводяться для студентів нового набору, відвідання краєзнавчого і археологічного музеїв, картинної галереї, виставкових залів та зустрічі з творчими особистостями. Запам'ятаються студентам концертна програма подільського композитора, випускника училища М. Люшні, екскурсія в музей А.Ахматової та унікальний музей залізниці, що на Деражнянщині, поїздки до кришталевої печери та Хотинської фортеці.

Вже стало традицією відвідання студентами Бакотського скельного монастиря та екологічно-краєзнавча мандрівка в мальовничий Совий Яр, які в минулому навчальному році було організовано для студентів заочної форми навчання та лідерів студентського самоврядування училища.

Багаторічна діяльність педагогічного колективу Кам'янець-Подільського училища культури з питань

національного виховання студентів, прищеплення любові до рідного подільського краю, його звичаїв, традицій та культурних особливостей спрямована на те, щоб кожна особистість відчула себе вагомою частинкою в державному творенні України, дбала про майбутнє своєї нації, осмислювала себе як єдину часточку своєї держави, рідного подільського краю.

Сучасні аспекти комп'ютеризації бібліотечних процесів

Коваль Л.В., викладач

Кам'янець-Подільського училища культури

XXI століття – ера інформаційного суспільства. Останнім часом інформація все частіше визначається як основний ресурс майбутнього, підвладний лише тим членам суспільства, хто володіє необхідними знаннями і добре підготовлений до навігації в інформаційному просторі.

Сьогодні в Україні існує урядова програма створення інформаційного суспільства, до якої входять кілька загально-національних ініціатив по розвитку електронної України. Всі ці ініціативи спрямовані на сприяння інтеграції України до міжнародного інформаційного суспільства і надання на місцевому рівні широких можливостей доступу до регіональних, національних та міжнародних інформаційних ресурсів.

Бібліотечна справа – це єдина галузь, представники якої дійсно розуміють, що інформовані громадяни (грамотні інформаційно) є необхідною умовою для розвитку демократичного суспільства, тому що саме тут виникає та атмосфера взаємовідносин, яка непомітно, але досить сильно, впливає на життя громадян.

Забезпечити рівноправний для всіх громадян доступ до інформації – головна мета будь-якої бібліотеки, продиктована законами гуманізму і просвітительства, прийнятими у цивілізованому суспільстві.

Суспільство чекає від бібліотек і бібліотекарів не стільки визначення професійних прав скільки нових послуг, нових можливостей для себе (користувачів). Тому закономірним є те, що бібліотеки вибирають наступний пріоритет – стати бібліотекою публічною, тобто перш за все відкритою для всіх верств населення, такою, яка необхідна державі, що послідовно намагається розвивати громадянське суспільство.

Роль сучасної бібліотеки підвищується в багато разів: необхідно передати дітям знання, набуті раніше, і підготувати їх до життя в суспільстві, де накопичення інформаційних масивів йде дуже швидкими темпами. Успішно справитися з цією роллю можна лише при умові активного використання і впровадження сучасних новітніх технологій.

Провідним напрямком модернізації бібліотечної справи є її інформатизація: впровадження і розвиток в бібліотеках нових інформаційних технологій, формування і використання електронних ресурсів, впровадження мультимедійних технологій, розвиток мережевої взаємодії бібліотек, підключення до світової системи Інтернет. Це призводить до створення нових структурних підрозділів, змін функціональних обов'язків працівників, залучення спеціалістів з різних галузей знань. Тому перед бібліотекарями постає необхідність освоєння нових знань та вмінь, вивчення досвіду своїх колег.

Комп'ютеризована бібліотека на сьогодні виконує особливу місію – забезпечує читачам оперативний доступ до інформаційних ресурсів і одночасно є центром виховання інформаційної культури підростаючого покоління. Впровадження автоматизації в бібліотеках набирає стрімких темпів, але дуже часто перед бібліотекарями виникає проблема: з чого почати, як рухатись далі? Питання необхідності впровадження автоматизації не постає, але як це буде зроблено, якими силами і, головне, для чого? Основною особою в бібліотеці залишається бібліотекар, який є користувачем різних технічних новинок, що потрапляють до її стін. Це зовсім не відрізняє його від читача, адже бібліотекар використовує досягнення комп'ютеризації для технологічних цілей, а читач – для споживацьких. В результаті бібліотекар не стає

вирішальною ланкою у справі впровадження інформатизації, він скоріше є жертвою прогресу, хай навіть і в доброму розумінні цього слова. Сучасний бібліотекар є посередником між читачем і книгою чи будь-яким іншим носієм інформації. Потрібно враховувати, що зміни в матеріально-технічній базі бібліотек викликають і зміни в структурі кадрів, їхніх знаннях і вміннях, у структурі фондів. На жаль, ніяка найсучасніша техніка і розвинена технологія, ніякі, навіть найкращі спеціалісти по її використанню не зможуть привести до ефективного розвитку бібліотечної справи, якщо впровадження новітніх технологій не буде супроводжуватись суттєвими змінами у бібліотечній технології.

Створення комплексної системи послуг нового рівня, яка змогла б забезпечувати інформаційні потреби громадян є перспективним напрямком роботи бібліотеки – створення електронних бібліотек. (Електронна бібліотека – це база даних, що містить цифрові інформаційні об'єкти в різноманітних форматах, надає безпосередній доступ товариству користувачів та має наступні додаткові характеристики: універсальний інструмент доступу (наприклад, каталог) дає можливість пошуку та отримання інформації в усій базі даних; існують організовані технічні процедури, за допомогою яких бібліотечні спеціалісти додавають об'єкти в базу даних або вилучають їх у відповідності до ясної та зрозумілої політики формування фондів). Серед цих послуг повинен бути доступ до власних цифрових ресурсів бібліотеки – повнотекстових, де представлені або унікальні раритетні видання, які є у фонді бібліотеки, або документи краєзнавчого характеру. Якість сучасних інформаційних послуг також залежить від каталогізації ресурсів Інтернет, які повинні освоїти в найближчому майбутньому бібліотеки.

Проблематика створення електронних бібліотек і використання електронних ресурсів у бібліотечному обслуговуванні викликає усе більший інтерес. Навіть у більш традиційній трактовці електронної бібліотеки можна говорити не про окремі проблеми створення електронних бібліотек, а про цілі блоки проблемних питань, а саме:

- управління технологічними процесами;

- управління змістом колекції ресурсів;
- створення технологічних ліній;
- просування й розвитку сервісів;
- створення фінансової моделі.

На сьогодні у бібліотеках України відбувається поступова комп'ютеризація всіх бібліотечних процесів. Найпоширенішими базами даних є: програмна система “МАРК”, програмна система ІРБІС, програмна система ALEPH, програмна система LIBER MEDIA, програмна система “Бібліотека / УФД”.

Програмна система “МАРК”

Науково-виробниче об'єднання “Информсистема” (м. Москва, Росія), створене в 1990 році, розробило програмні засоби сімейства “Марк”, що можуть бути впроваджені в будь-яких бібліотеках з урахуванням їх технологічних і організаційних особливостей та обсягів фондів.

Локальний варіант “Марк” є ідеальним засобом автоматизації для малих та середніх бібліотек, який забезпечує основні бібліотечні процеси: комплектування, каталогізування, друкування вихідних форм (каталожні картки, книжкові формуляри, інвентарні книги, бюлетені нових надходжень тощо), бібліографічний пошук.

Система другого покоління – мережевий варіант “Марк” включає 6 автоматизованих робочих місць: “Комплектування”, “Обробка”, “Абонемент”, “Пошук”, “Зберігання”, “Адміністратор”, що працюють в локальній мережі. Він є оптимальним засобом для автоматизації середніх і крупних бібліотек.

Програмна система ІРБІС

Перша версія цієї системи була розроблена в Державній публічній науково-технічній бібліотеці Росії в 1995 році. За роки, що минули, система пройшла шлях від скромної, з обмеженими можливостями, функціонуючої в MS-DOS, до істинно інтегрованої системи, що відповідає всім сучасним вимогам.

В системі реалізовано основні бібліотечні технології на основі взаємного функціонування п'яти автоматизованих робочих місць (АРМів). Система дозволяє створювати і

підтримувати будь-яку кількість баз даних; пропонує технологію автоматичного формування словників, на основі яких реалізується швидкий пошук за будь-яким елементом запису або їх сполучення. Система підтримує традиційні “паперові” технології, дає можливості для отримання широкого спектру вихідних форм: листів замовлення, книги сумарного обліку, каталожних карток, бібліографічних покажчиків тощо.

Система пропонує засоби для ведення та використання таких інформаційно-лінгвістичних ресурсів, як: рубрикатор ДРНТІ, алфавітно-предметний покажчик до ББК та УДК, тезаурус, авторитетні файли.

Система включає технології, орієнтовані на використання штрих-кодів на екземплярах видань та читачьких квитках; дозволяє підключати повні тексти, графіку, таблиці, аудіо- та відеоматеріали, а також ресурси Інтернет.

Версія системи для MS-DOS розповсюджується безкоштовно.

АРМи: комплектатор; каталогізатор; читач; книговидача; адміністратор; має типовий Web-сервер пошуку, підтримка Z 39.50, український інтерфейс.

“Марк-SQL”

Система нового покоління “Марк-SQL” – комплексна автоматизація бібліотечних процесів. Вона дає можливість створювати електронний каталог, обслуговувати читачів, вести статистику, виконувати замовлення літератури через Інтернет. У ній реалізовано сумісність з базами даних, створених за допомогою попередніх поколінь АІБС “Марк”.

Окремою системою є варіант “Марк-SQL Internet”, за допомогою якого здійснюється доступ до баз даних бібліотек з метою пошуку та перегляду документів для роботи через Інтернет.

Програмна система ALEPH

Цю систему розроблено в Єврейському університеті (Ієрусалим) групою програмістів, аналітиків та бібліотекарів. Підтримку робіт по створенню нових версій перебрала на себе фірма Aleph Yissum. Супроводження Aleph для користувачів здійснює фірма ExLibris, представництво якої є, зокрема, і в Києві.

Програма Aleph – це інтегрована, підтримуюча багатомовність бібліотечна програма, яка має дуже гнучкий апарат адаптації до потреб конкретної бібліотеки і забезпечує комплексну автоматизацію всіх процесів бібліотечної технології. Інструментальні засоби дають змогу підтримувати графічні зображення і повні тексти документів; MARC-сумісні формати; ISO-стандарти; інформаційно-пошукові мови дескрипторного й класифікаційного типів з наявною в них системою посилань; авторитетні файли; штрихові коди (бар-коди); протоколи передачі даних для роботи в локальних, корпоративних і глобальних мережах; WWW-сервер, який надає широкий спектр послуг через Інтернет.

Модулі: адміністрування; каталогізування; книговидачі; МБА; інвентаризації (за штрих-кодами); реєстрації періодики; комплектування; штрафів; пакетних завдань; сервери Web, OCLC, Z 39.50.

Програмна система LIBER MEDIA

Програмну систему (ПС) Liber розроблено французькою фірмою Relais Informatique International. Liber працює під керуванням постреляційної системи керування базами даних Pick.

ПС Liber забезпечує комплексну автоматизацію основних процесів бібліотечної технології. Можливе каталогізування за скороченим, середнім і повним набором екранних форм, створюваних при встановленні Liber у конкретній бібліотеці. Є можливість обмінюватися даними з іншими системами у MARC-сумісних форматах. Контроль книговидачі передбачає наявність на книгах і читацьких квитках етикеток зі штриховими кодами та апаратури для зчитування таких кодів.

Liber має набір довідників, що служить основою для формування авторитетних файлів, які забезпечують роботу з предметними рубриками та підрубриками і семантичними зв'язками між ними.

Функції: каталогізування, комплектування, пошук для бібліотекаря, бюджет, друковані форми, модемний зв'язок, штрих-коди.

Програмна система “Бібліотека / УФД”

Систему, що забезпечує автоматизацію основних виробничих циклів бібліотеки, створено Українським фондовим домом на базі сучасних технологій і стандартів обробки та передачі інформації. До основних функціональних можливостей відносяться: обмін записами з іншими бібліотеками у форматі USMARC; забезпечення захисту інформації за рахунок процедури реєстрації користувача на сервері з визначенням його повноважень в залежності від групи; розподіл електронного каталога та тематичних каталогів за “власниками”-групами користувачів з визначенням прав доступу інших користувачів до цих каталогів.

Функції: комплектування; каталогізування; багато-аспектний пошук; видача документів; МБА; підтримка технологій роботи зі штрих-кодами; підтримка доступу до електронного каталога в мережі Інтернет.

В Україні в умовах реформування всієї системи освіти та перебудови роботи бібліотек, що зумовлено впровадженням нових інформаційних технологій, автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем і мереж, проблема ефективності освіти набуває особливої гостроти.

Навчання у Кам’янець-Подільському училищі культури передбачає засвоєння курсу “Комп’ютеризація бібліотечних процесів”. Курс передбачає проведення лекційних занять, практичних занять, навчальних екскурсій по бібліотеках.

В межах курсу розглядаються питання інфраструктури і перспектив подальшого розвитку Інтернет, методи організації і управління мережі Інтернет, її об’єкти. Вивчаються процеси підключення і підтримки Інтернет, система інформаційних і телекомунікаційних послуг в Інтернет. Особлива увага приділяється основним видам професійної діяльності з використанням мережі Інтернет, інформаційним ресурсам, що доступні через мережу.

При вивченні курсу необхідним є ознайомлення студентів з проблемами авторського права та інтелектуальної власності, що пов’язані з розповсюдженням інформаційних продуктів через мережу Інтернет.

Особлива увага приділяється розгляду функцій СУБД при формуванні активного фонду бібліотек, принципів побудови автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, можливостей використання системного підходу до побудови інтерфейсу користувача.

На практичних заняттях здійснюється аналіз структури і засобів забезпечення програмної системами ІРБІС. Проводиться пошук документів у бібліографічних базах даних. Розглядається взаємозв'язок інформаційних ресурсів бібліотеки при створенні електронних каталогів, відпрацьовується комп'ютерна технологія обробки документів. Під час практичних занять у комп'ютерному класі студенти набувають навички роботи з браузером, пошуковими сайтами. Відпрацьовується методика відбору корисних тематичних Інтернет-адрес.

Випускники Кам'янець-Подільського училища культури готові до роботи в бібліотеках з високими інформаційними технологіями та використання електронних ресурсів у бібліотечному обслуговуванні.

Формування етичних засад як запорука ефективної підготовки бібліотечного фахівця

*Никитюк С.С., викладач-методист
Кам'янець-Подільського училища культури*

*Людина існує, розвивається,
формується у взаємодії із
середовищем та іншими людьми.
Завдяки цій взаємодії, вродженням
здібностям і власній активності
вона стає особистістю.*

Ш.Летурно

Демократичні реалії сучасного українського суспільства не могли не вплинути на бібліотечну сферу, а також систему навчання та виховання. Побудова правової держави, реалізація принципу інформаційної та інтелектуальної свободи,

забезпечення морально-духовної безпеки країни вимагають не лише переходу бібліотек на нові технології, про що так багато пишуть і говорять наразі фахівці. Безперечно, інформатизація є могутнім засобом трансформації бібліотеки в гнучкий, динамічний заклад, здатний задовольнити різноманітні зростаючі інформаційні потреби своїх користувачів. Проте очевидним є і той факт, що інформатизація фактично нівелює традиційну бібліотеку, книгу, сам процес читання. Ми є свідками зміни фаху бібліотекаря в інформаційному суспільстві: менеджер інформаційного продукту та його маркетингу, консультант, аналітик, інструктор, менеджер змісту Internet.

І в той же час бібліотека відстає від змін у суспільстві. Причиною є невідповідність фінансування реаліям життя, неспроможність існуючих ресурсів бібліотеки забезпечити сучасні потреби користувачів інформації, конкуренція з боку альтернативних інформаційно-пошукових структур тощо. Дана ситуація суттєво впливає на характер і зміст професійних функцій бібліотечного працівника. Відповідно ставляться підвищені вимоги до професійної підготовки кадрів, молодших спеціалістів зокрема.

Ефективність будь-якої діяльності, її значимість для суспільства й особистості залежать не тільки від професійних знань, вмінь, навичок, а й від схильності людини проявити активність у цій діяльності. Тому професійна підготовка не повинна зводитися лише до навчання, до неї обов'язково повинно входити формування належної професійної установки.

Оновлення і удосконалення бібліотечної справи вимагає підготовки професіонала якісно нової формації, інноваційна свідомість і діяльність якого базується на міцній платформі консолідації культурологічного та інформаційного підходів до бібліотечної професії і освіти.

Виходячи з потреб практики, в останні роки кардинально змінилися навчальні плани. Новою дисципліною для майбутніх бібліотекарів став курс “Професійна етика”, оскільки в професіях “людина-людина” передбачається домінантність гуманістичних аспектів, пріоритет морально-етичних цінностей.

Професійна етика бібліотекаря, як наукова, практична, навчальна сфера – поняття надзвичайно багатогранне й складне особливо в перехідному, кризовому стані суспільства, коли зростає соціальна напруга, відбувається нівелювання моральних та культурних орієнтирів у значної частини громадян, особливо молодих, питання збереження духовних надбань, традицій національної культури, принципів інтелектуальної та інформаційної свободи, плюралізму думок – надзвичайно актуальні. Тому мета курсу “Професійна етика” спрямована на усвідомлення студентами тієї особливої місії, яку вони будуть виконувати. Окрім того, сприяти розвитку особистості майбутнього фахівця, мотивувати його до корекції свого стилю взаємовідносин з людьми, навколишнім середовищем на більш гармонійні.

Зміст дисципліни надзвичайно насичений. Вже на перших заняттях, знайомлячись з теоретичними засадами етики та моралі, їх принципами, нормами та категоріями, студенти прослідковують та аналізують зміни суті професії бібліотекаря в різні епохи.

Бібліотекарі шумерської цивілізації, в стародавніх царствах хетів, асирійців, в Древньому Єгипті, античній цивілізації – це уславлені мудреці, які одночасно були філософами, ученими, лікарями, вихователями, вчителями та наставниками дітей правителів.

На протязі багатьох століть бібліотекарі, виконуючи свою соціальну роль, були просвітителями, впливаючи на суспільне життя шляхом розповсюдження знань, несучи ідеали добра, справедливості засобами книги.

Прикладами прояву найвищих морально-етичних якостей є життя та діяльність бібліотекарів-борців в роки Великої Вітчизняної війни. Багато представників нашої професії, морально-етичні принципи яких розходилися з авторитарною державною ідеологією, були страчені, репресовані, стали емігрантами.

Серед бібліотекарів сучасності, наших земляків, є багато візців високої моральності, самовідданого служіння книзі і людям. Тому, що професію бібліотекаря вибирають за покликом душі справжні ентузіасти своєї справи.

Усвідомлюючи, що авторитет професії, імідж бібліотеки нерозривно пов'язаний з моральною гідністю, професіоналізмом, бездоганною репутацією, зовнішнім виглядом бібліотекаря, студенти прагнуть відповідати покладеній на них високій місії.

Послідуючі теми курсу “Професійна етика” розкривають питання психологічних особливостей особи бібліотекаря та читача, професійної психології діяльності та поведінки бібліотекаря. Заняття цілеспрямовано проходять у вигляді групових дискусій, тренінгів; використовуються тестові методики, методики психологічної саморегуляції та корекції психологічного стану.

Психологічна готовність майбутніх працівників бібліотеки до активної взаємодії з навколишнім середовищем, яка базується на позитивному їхньому світосприйнятті та позитивній самооцінці, починається з позитивної “Я – концепції” особи студента, самоповаги, відчуття власної гідності, впевненості у власних силах, самостійності, здоровому честолюбстві.

На практичних заняттях студенти виконують вправи на розвиток пам'яті, спостережливості, логічного мислення, вчать передбачати реакцію співрозмовника, аналізувати зовнішні прояви поведінки людини: позу, міміку, жести, визначають власні позитивні та негативні риси характеру, тип темпераменту, особливості поведінки, звички тощо.

Опрацювавши рекомендовану викладачем літературу, студенти-третьокурсники готують “Психологічні пам'ятки бібліотекареві”, в яких даються конкретні поради: як поводити себе в конфліктній ситуації, як позбутися негативних емоцій, агресії, як зняти психологічну напругу і створити гарний настрій собі і оточуючим. Студенти самостійно проводять і аналізують результати психометричних тестів, опитувань, спостережень, які свідчать, що в бібліотечній професії високо цінуються такі якості, як доброзичливість, емпатія, комунікабельність, ввічливість, бажання допомогти, витримка. Недопустимими є грубість, нетактовність, некомпетентність, упередженість по відношенню до читачів і колег.

Цікаво та нетрадиційно проходять заняття, присвячені питанням професійної етики бібліотечного обслуговування, які спрямовані за своєю суттю на гуманістичний підхід у спілкуванні, індивідуальній та масовій роботі. Моделювання конкретних ситуацій з бібліотечної практики, “занурення у професійне середовище”, ділові ігри допомагають майбутньому фахівцеві адаптуватись в новому колективі, спілкуватися з читачами різних категорій. При цьому акцентується увага на морально-етичних аспектах бібліотечного обслуговування людей з обмеженими можливостями.

Цікавою для студентів є така інноваційна технологія, як бібліотерапія. На заняттях “Професійної етики” вони вчаться бути “сердечними лікарями душ”.

Зрозуміло, що в кожній професії є “ремісники” і “професіонали”. Але ми прагнемо, щоб наші випускники, дотримуючись положень Кодексу етики сучасного бібліотекаря, з урахуванням визначення соціальної відповідальності професії і морально-етичних норм бібліотечного обслуговування в умовах інформатизації, зробили свій внесок у бібліотечну спадщину, духовність суспільства, додали нові цінності до вироблених раніше.

Інформатизація бібліотек регіону: реалії та перспективи

*Маковська В.В., заступник директора
з наукової роботи та інформатизації
Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського*

Стратегія розвитку бібліотек Хмельниччини підпорядкована вирішенню завдань реалізації прав людини на вільний доступ до знань та інформації, що є суспільним надбанням.

Для розв’язання зазначених проблем ХОУНБ ім. М. Островського була розроблена Програма інформатизації бібліотеки, яка передбачала якісно новий рівень виробництва і поширення інформації. Програма об’єднувала комплекс заходів

з модернізації установи на основі використання новітніх телекомунікаційних і бібліотечних технологій. Відповідну координаційну діяльність, з 2001 року здійснює відділ автоматизації бібліотечних процесів і розвитку Інтернет.

Слід зазначити, що обласна бібліотека ще з 1996 року використовує комп'ютерні технології і, незважаючи на ряд несприятливих факторів, провела значний обсяг роботи з вирішення організаційних питань, придбання комп'ютерного і мережевого устаткування, навчання співробітників обласної бібліотеки та ЦБС роботі на ПК.

Сьогодні парк ПЕОМ в бібліотеках області становить 116 машин, 56 принтерів, 23 сканери.

В обласній бібліотеці функціонує дві локальні мережі, до яких підключено 18 станцій.

В обласній науковій універсальній бібліотеці, а також обласній бібліотеці для дітей ім. Т.Г. Шевченка придбано і встановлено програмну систему ІРБІС, за демо-версією, на сьогодні, працюють майже всі ЦРБ. Обласна бібліотека для юнацтва працює на програмі "УФД / Бібліотека".

Зараз здійснюємо використання Web-ІРБІС в частині виставлення електронного каталога на сайт бібліотеки.

З 2001 року в бібліотеці використовуються ресурси Інтернет. В центральних бібліотеках міст Нетішин, Кам'янець-Подільський, Городок, Дунаївці, Чемерівці, Хмельницький, Славута користувачі та працівники бібліотек також мають можливість користуватися інформацією із глобальної мережі.

У 2002 році створено сайт ОУНБ, який містить інформацію про бібліотечні ресурси – зведений каталог періодичних видань, електронний каталог, власні видання, краєзнавча інформація та ін. На сьогодні власні веб-сторінки мають бібліотеки: Нетішина, Кам'янець-Подільського. Комп'ютерні технології застосовуються у практиці всіх структурних підрозділів обласної бібліотеки, у діловодстві, організації бухгалтерського обліку та виданні друкованої продукції.

З перших кроків у напрямку побудови сучасної системи бібліотечного обслуговування ми впевнилися, що це складна і

багатозатратна сфера, яка передбачає значні зовнішні інвестиції та активну проектну діяльність.

З метою пошуку додаткових джерел фінансування програми інформатизації бібліотека приймає участь у конкурсах проектів, які організовуються різноманітними фондами. Так, ОУНБ у 2001 році отримала можливість створити Інтернет-центр згідно отриманого гранта проекту Посольства США в Україні “Доступ до Інтернету читачів публічних бібліотек” (LEAP), для надання користувачам бібліотеки доступу до веб-ресурсів, навчання та надання консультацій з питань організацій інформаційного пошуку в Інтернеті.

З 2003 року реалізовуємо проект Міжнародного фонду “Відродження” – “Створення регіональних інформаційних порталів та інформаційних центрів на базі публічних бібліотек”.

З 2006 року, спільно з громадською організацією “Асоціація “Поділля-Перший” реалізуємо проект “Європейський вибір України: інформація для кожного”.

Реалізація даних проектів дала змогу отримати для бібліотеки 10 сучасних комп’ютерних комплексів, а в ЦРБ – 17 машин.

Перспективи розвитку бібліотек регіону обумовлюються, передусім, поширенням інформаційних процесів. Саме тому пріоритетним напрямком будуть:

- корпоративна взаємодія бібліотек;
- запровадження системи корпоративної каталогізації;
- формування корпоративної бази бібліографічних описів краєзнавчих видань;
- розвиток локальної бібліотечної мережі;
- передача документів через електронну доставку;
- удосконалення роботи віртуальної довідки;
- розширення можливостей доступу користувачів до мережі Інтернету.

Від якості послуг бібліотек, організації інформаційних ресурсів залежить рівень життя і інтелектуальний розвиток наших користувачів.

Роль психологічної культури в практиці бібліотечного спілкування

*Лісогор Г.С., завідувач відділом
читального залу ОУНБ ім. М. Островського*

Професійні вимоги до сучасного бібліотечно-інформаційного фахівця достатньо високі. По-перше, це має бути спеціаліст широкого профілю, в основу підготовки якого покладено пріоритети гуманітаризації бібліотечної освіти, орієнтація на загальнолюдські цінності, концепція інтелектуальної свободи та вільного, відкритого доступу до інформації, що є обов'язковою умовою розвитку громадянського суспільства. По-друге, він повинен володіти сучасними інформаційними технологіями, технологією та методикою відбору та переробки інформації, оперувати інформаційними масивами, створювати бази даних тощо. По-третє, сучасний бібліотечний фахівець повинен володіти кількома мовами, принаймні англійською обов'язково, оскільки без обміну інформацією та ідеями на міжнародному рівні сьогодні неможливе просування нашої держави у світовий інформаційний простір. Тобто, еволюція бібліотечної справи очевидна.

Але проблема етичних аспектів спілкування користувача і бібліотекаря, роль психологічної культури у практиці бібліотечного спілкування була і буде найважливішим мірилом нашої бібліотечної компетентності. Для бібліотекаря, як і для працівників багатьох інших професій, вміння спілкуватися є основою успішної діяльності. Бібліотекарю необхідно вміти швидко і адекватно орієнтуватися у специфічних, щохвилини змінюваних умовах спілкування з людьми різними за віком, професіями, характерами, знайти найкращі засоби для того, щоб забезпечити професійне спілкування і налагодити належний зворотній зв'язок з відвідувачем. Вміння бібліотекаря спілкуватися, вести діалог – вагомий чинник, який значною мірою визначає ефективність обслуговування. Культура спілкування і поведінки, інтелект, грамотність, ерудиція,

висока кваліфікація, знання етикету, вміння бути педагогом і психологом – необхідні вимоги до сучасного бібліотечного працівника. Недарма останнім часом з'явилася сучасна концепція підготовки спеціаліста-бібліотерапевта, яка об'єктом свого вивчення вважає людину. В той же час вона об'єднує знання з бібліотекознавства, психології, соціології, інших наук.

Процеси гуманізації, які охопили всі аспекти життя нашого суспільства вимагають рішучої демократизації всіх сторін бібліотечної діяльності, більш повної реалізації прав читачів не тільки на задоволення інформаційних потреб, але й на те, що бібліотекар повинен враховувати сукупність особистісних якостей читача, тому що особистість кожного з них є унікальною, такими ж унікальними і неповторними є його читачькі інтереси. Повага до читача є ознакою того, що бібліотекар намагається роздвинути цю неповторність: характер, стиль поведінки, володіння навичками спілкування. Уява про особистісні якості читача дозволяє формувати тактику взаємодії з ним, більш цілеспрямовано надавати йому допомогу у відборі та оцінюванні літератури.

Поряд з так званою об'єктивною комфортністю існують і суб'єктивні фактори, які впливають на результативність спілкування бібліотекаря і користувача. Найважливіші з них – рівень професійності, компетентності, начитаності бібліотекаря, володіння навичками культури спілкування. Стиль поведінки бібліотекаря, в тій же мірі як і ерудиція, знання літератури дозволяє судити про його професійну придатність.

У бібліотечному спілкуванні домінує інформаційна функція, комунікативна ж його сторона сприймається лише як фон взаємодії бібліотекаря і користувача. Але не слід забувати, що спілкування само по собі вже є самоцінністю, найвищий його рівень забезпечується атмосферою духовності. Подібне спілкування є проявом взаємозацікавленості, проникнення у світ почуттів один одного, в результаті чого формується близька позиція, створюються умови для спільної діяльності, якою є бібліотечний діалог чи бібліотечний контакт. Уміння вести ділові бесіди, встановлювати контакти з партнерами, уміння управляти обставинами є запорукою професійних досягнень. Недарма американський мільйонер Рокфеллер казав що "уміння

спілкуватися з людьми – це товар, і я заплачу за нього більше, аніж за що-небудь інше на світі”. Д. Карнеги визначає секрет спілкування як велике досягнення і головним в ньому вважає уміння довести до співрозмовника свідомість його власного значення. Тому під час ділового контакту необхідно дати зрозуміти співрозмовнику як виключно високо ви оцінюєте його гідність. Існують і інші рекомендації психологів, які зроблять взаємовідносини читача та бібліотекаря успішними: проявлення відвертої зацікавленості, і доброзичливе відношення, знання того, що для людини звук його імені є найкращим, і уміння бути гарним слухачем тощо. Уміння зрозуміти психологічний стан читача, уміння поставити себе на його місце, поважне ставлення до його людської гідності, доброзичливість – головні ознаки демократичного спілкування.

Для того, щоб цілеспрямовано будувати свої взаємовідносини з користувачем, треба чітко знати психологічні закономірності, які впливають на наше ставлення до людини:

- перше враження про людину може бути головним регулятором у відносинах бібліотекаря та читача. Якщо воно позитивне, то вподальшому все, що пов’язане з поведінкою читача бібліотекар оцінює, як правило, позитивно. І навпаки, якщо воно негативне, то таким і залишається.

- для того, щоб первинне враження відрізнялося повнотою, необхідне доброзичливе відношення з боку бібліотекаря, бажання зрозуміти читача.

Однією з причин незгодженості між очікуванням читачів та поведінкою бібліотекаря є невміння останнього грати відповідні психологічні ролі. Звичайно, виконання ролі обумовлено багатьма факторами: ерудицією бібліотекаря, його комунікативними здібностями, але багато залежить від його бажання розвивати свої професійні якості і від методистів, які повинні стимулювати таке бажання, допомагати у засвоєнні різних ролей за допомогою активних форм навчання. Ділова гра мобілізує найкращі якості бібліотекаря, а виконання тої чи іншої ролі зазвичай стає нормою поведінки.

Психологічній культурі спілкування треба вчитися все життя, щоб вона стала властивістю душі, нормою поведінки, стилем життя, тоді взаємовідносини читача і бібліотекаря

війдуть у нову фазу, тоді бібліотека з позиції реалії сьогодення в повній мірі буде виконувати своє соціальне призначення.

Хмельницька ОУНБ ім. М. Островського як головний науково-методичний центр області

*Гой Ю.М., завідувача відділу
науково-методичної роботи та інновацій
у бібліотечній справі ОУНБ ім. М. Островського*

Науково-методична робота – це один із пріоритетних напрямків діяльності ОУНБ, який був закладений разом із створенням бібліотеки, оскільки вона завжди була провідним бібліотечним закладом в своєму регіоні. Перші методичні об'єднання – це неформальні центри професійного спілкування та навчання молодих бібліотекарів при відсутності спеціальних навчальних закладів. Розширення мережі бібліотечних закладів та збільшення завдань, що покладалися перед ними, призвело до розуміння необхідності створення постійно діючих методичних центрів, які стануть керівними, навчальними та контролюючими органами в своєму регіоні. В далеких 30-х роках у всіх кряях та областях Радянського Союзу на базі провідних бібліотек були створені методичні кабінети. Зрозуміло, що в ті часи поряд із організаційно-методичними функціями, важливим заданням методичного кабінету була комуністична ідеологізація бібліотечної справи. Реформаторська хвиля останніх десятиліть найбільше торкнулася саме цієї ділянки бібліотечної роботи і сьогодні, відмовившись від ідеологічного забарвлення та інспекторських функцій, роль методичної служби ОУНБ не зменшилась, вона залишається суттєвим каталізатором розвитку бібліотечної справи, бере на себе важливе завдання впровадження інновацій, що дає бібліотекам області можливість бути конкурентноздатними на ринку надання інформаційних послуг. Сьогодні на перший план в науково-методичній роботі спеціалістів ОУНБ вийшло запровадження інноваційного досвіду в практику роботи бібліотек області, надання

методичної, консультативної та практичної допомоги, проведення заходів по підвищенню фахового рівня бібліотечних працівників, вивчення сучасного стану та прогнозування розвитку бібліотек в регіоні.

ОУНБ ім. М. Островського – це провідний методичний центр області для бібліотек всіх відомств. На кожного провідного спеціаліста наукової бібліотеки покладені функції методичних працівників, які окрім відслідковування та впровадження інновацій по своєму вузькому профілю, є ще й кураторами окремих ЦБС. Загальна координація науково-методичною діяльністю покладена на відділ науково-методичної роботи та інновацій у бібліотечній справі.

Важливим аспектом методичної роботи ОУНБ ім. М. Островського є аналітико-прогностична діяльність, що найбільш проявляється під час аналізування діяльності ЦБС області в рамках складання щорічної звітності. Під час такого аналізування спеціалістами наукової бібліотеки не тільки виявляються недоліки в роботі, а й вивчаються проблеми та особливості окремої бібліотеки чи ЦБС в цілому, з тим, щоб розробити плани конкретних заходів щодо покращання їх діяльності. В цьому плані сьогодні особливо актуального значення набула бібліотечна статистика, адже саме вона дає можливість побачити діяльність ЦБС та окремих її підрозділів в динаміці. Сьогодні, коли по багатьох показниках бібліотечної роботи відсутні єдині норми – тільки порівняльні критерії дають можливість оцінити рівень роботи окремої бібліотеки. Тому методичними підрозділами ОУНБ щорічно вивчаються нові реалії, показники по яких відображаються в додаткових звітних документах, такі як до прикладу, рівень зайнятості бібліотечних працівників, стан приміщень, відсоток коштів, виділених в окремому районі на галузь культури та його частина, що виділена на забезпечення діяльності бібліотечних закладів тощо. Детальні результати цього аналізування відображаються в щорічних “Аналізах діяльності бібліотек Хмельницької області”, де наряду з розширеним текстовим аналізом вміщені статистичні таблиці, що характеризують діяльність бібліотечних систем області практично по всім показниках і дають змогу

кожному бібліотечному працівнику оцінити стан справ у своїй ЦБС.

Для більш детального вивчення тієї чи іншої проблеми проводяться соціологічні дослідження – як невеликі пілотажні експрес-опитування, так і розширені соціологічні дослідження всеукраїнського та загальнообласного рівнів, такі як загальнодержавне дослідження “Комплектування фондів бібліотек вітчизняними науковими та виробничо-практичними журналами в галузі економіки та права”, обласні соціологічні дослідження “Сільська бібліотека очима читача”, “Стан довідково-бібліографічної освіченості користувачів” та ін.

Відслідковування, вивчення та впровадження інновацій, відмова від застарілих технологій – один із пріоритетних напрямків діяльності методичного центру ОУНБ. Це і постійне опрацювання бібліотекознавчих видань, в першу чергу періодичних, участь в міжнародних науково-практичних конференціях “Крим”, “Informatio”, “Книга, бібліотека, інформація – між поділами та спільнотою” тощо, вивчення та узагальнення передового досвіду свого регіону та обмін досвідом між бібліотечними спеціалістами інших областей. Так, в цьому році спеціалісти ОУНБ побували у творчих відрядженнях у Дніпропетровській та Рівненській областях, де відвідали обласні наукові бібліотеки та ряд ЦБС. Привезені методичні матеріали, особисті враження від побаченого, цікавинки в роботі відвіданих бібліотек стають предметом обговорення в колективі, дають поштовх до нових ідей у формуванні регіональної бібліотечної політики. Крім того, ми завжди раді бачити гостей у себе. Так, недавно ми зустрічали делегацію завідуючих ЦБС Вінницької області, яка відвідала ряд бібліотечних систем Хмельниччини. Творче спілкування носило не тільки характер знайомства з особливостями діяльності окремих бібліотек, а й переросло в справжнє професійне навчання, оскільки наші вінницькі колеги відмітили високий рівень роботи наших бібліотек.

З метою впровадження інновацій організована безперервна система підвищення кваліфікації кадрів. Найбільш поширеною формою стали обласні, районні семінари, школи сільського бібліотекаря та методичні дні, на яких окрім

лекційних годин, багато часу приділяється активним формам навчання – дискусіям за круглим столом, діловим іграм, практичним заняттям.

Досвід показує, що найбільш ефективним методичний вплив є на місцях, тому що спеціалісти методичного центру мають змогу оцінити та визначити справжній стан справ в даній ЦБС, та намітити шляхи покращення діяльності. Тому регулярними є виїзди у райони області, де діяльність бібліотечних систем вивчається комплексно чи тематично, надається практична та консультативна допомога.

Велика робота ОУНБ ім. Островського проводиться по організації та проведенню різноманітних оглядів-конкурсів, оскільки вони відіграють значну роль у підвищенні мотивації праці працівників ЦБС, стимулюють до покращання своєї діяльності. На високому рівні були проведені обласні огляди-конкурси на кращу ЦБС області, на кращу публічну бібліотеку у сільській місцевості, на яких бібліотеки області продемонстрували свої досягнення, що сприяло більш активному обміну досвідом, насамперед в інноваційній та культурно-дозвілєвій сфері діяльності. Сьогодні центральні районні бібліотеки Хмельниччини включились в огляд-конкурс на кращий методико-бібліографічний посібник для сільських бібліотек.

Зростання наукового та інформаційного потенціалу ОУНБ відслідковується у зростанні кількісного та якісного складу видавничої продукції. Слід відмітити матеріали конференцій “Бібліотеки у створенні єдиного інформаційного простору Хмельниччини”, “Бібліотеки в інформаційному суспільстві”, “Бібліотека як міжнаціональний центр духовного надбання”, довідково-бібліографічні видання “Людина – легенда”, “Лауреати обласних премій Хмельниччини”, щорічні календарі знаменних і пам’ятних дат Хмельниччини, методичні посібники “Традиції і новації у плануванні – 2006”, “Бібліотека як центр регіональної і правової інформації”, “Носій слова і правди”, “Вибори – 2006”, практичні рекомендації “Публічна бібліотека як об’єкт управління”, “Бібліографічна довідка: типи, методика виконання, облік і аналіз”, “Соціокультурна діяльність бібліотеки”, бібліографічні покажчики “Бібліотеки Хмель-

ниччини на сторінках преси у 2005 році”, публікації в пресі, репортажі в теле - та радіо ефірі.

З розвитком новітніх технологій змінюється і стиль роботи науково-методичного відділу. Все більше в практиці роботи використовуються можливості електронної техніки. Сьогодні ми консервуємо карткову картотеку методичних матеріалів і переходимо на електронну. ОУНБ ім. М. Островського – один із бібліотечних закладів, що першим на Поділлі отримав доступ до всесвітньої мережі Інтернет та став активно його використовувати не тільки для задоволення запитів своїх користувачів, а й для того, щоб максимально наблизити бібліотеки – методичні центри до бібліотечних фахівців, що територіально віддалені.

Бібліотека – інформаційний, громадський центр свого регіону

*Бурова Л. І., директор Шепетівської ЦБС,
заслужений працівник культури України*

Шепетівська центральна районна бібліотека ім. М. Кочубинського одна з найстаріших бібліотек області.

Започаткована в 1919 році М. Островським, вона з маленької бібліотеки з фондом 700 книг виросла до центральної бібліотеки з універсальним книжковим фондом 90 тис. документів, що є її найбільшим надбанням.

Сьогодні – це центр регіональної інформації і культурно-просвітницької діяльності на Шепетівщині, осередок національного відродження в районі, місце народження та акумуляції інновацій, громадський центр регіону, центр методично-бібліографічної та краєзнавчої роботи, центр підвищення професійної майстерності бібліотечних працівників району, місце змістовного відпочинку населення.

Щорічно бібліотека обслуговує понад 5 тис. користувачів, яким видається понад 100 тис. документів.

Уже більше 85 років бібліотека відкриває своїм читачам дорогу у світ знань, знайомить з інтелектуальним та культурним потенціалом світової цивілізації.

Рішенням райдержадміністрації центральну районну бібліотеку було визнано як центр регіональної інформації. Бібліотека здійснює інформаційне обслуговування місцевих владних структур, стає посередником між ними і населенням, сприяє прозорості рішень влади. Збирає, зберігає та надає у користування населенню документи та матеріали органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, законодавчі, аналітичні, статистичні, економічні, соціологічні та інші матеріали. Оперативне, якісне, інформаційне обслуговування забезпечує дієвий довідково-бібліографічний апарат, до якого входять: каталоги, краєзнавча картотека, систематична картотека статей, предметна картотека законодавчих матеріалів, картотека “Банк даних”, “Письменники-лауреати премій” та ін.

Тому актуальним питанням у бібліотечній роботі є формування громадянина і патріота, духовне відродження особистості. А тому ЦБ вже багато років існує в багатогранності стилю діяльності. І ця діяльність позитивно сприймається громадою Шепетівки, користувачами бібліотеки і місцевою владою.

Поряд з традиційною роллю інформаційного центру бібліотека об’єднує навкруг себе громадські організації, творчі колективи, товариства, об’єднання. Без бібліотеки неможливе здійснення закріпленого Конституцією України права людини на освіту, права на вільний розвиток своєї особистості.

У Шепетівці проживає біля 5 тис. юнацтва. При ЦРБ діє юнацький абонемент, який обслуговує щорічно біля 2-х тисяч користувачів.

У бібліотеці сформовано сучасний фонд правової літератури: Конституція України, Закони України, нормативні документи та коментарі, періодика по правознавству та ін. Ознайомлення з цим фондом допомагає юним громадянам краще усвідомити свої права та обов’язки щодо держави, суспільства. Протягом багатьох років працює при бібліотеці клуб правових знань “Правозахисник”, який ставить собі за мету – сформувати правосвідомість юних громадян

Шепетівщини. Правовий діалог “Закони що захищають молодь”, засідання за круглим столом “Політичні організації української молоді”, правові диспути, правові години, години спілкування “Закони поважай! Свої права захищай!”, тематичні вечори, усні журнали “Конституція України – найвища юридична сила”, “Символи незалежної України”, “Конституція України – закон для влади і громадян”, “Майбутнє України в руках молодих” та ін. – ось далеко не весь перелік тем, які обговорюються на засіданнях клубу.

Вже три роки працює при центральній бібліотеці громадська приймальня з юридичних питань райдержадміністрації та консультативний пункт Шепетівської об’єднаної державної податкової інспекції, які активно співпрацюють з бібліотечними працівниками, членами клубу “Правозахисник” та об’єднанням “Родинний дім”. Клуб та об’єднання набули великої популярності серед жителів Шепетівки та району. В 2001 році в центральній бібліотеці і у 18-и бібліотеках системи було створено родинні об’єднання, які є результатами багаторічної співпраці працівників бібліотек системи, працівників центру соціальної служби для молоді, відділу у справах сім’ї та молоді райдержадміністрації. Ці об’єднання створені і працюють на виконання програми “Українська родина” (Постанова Кабінету міністрів від 14.03.2001 р. № 243), на підтримку міжгалузевої програми “Сільська жінка”, національних програм “Діти України”, “Репродуктивне здоров’я”, державної програми запобігання дитячій бездоглядності, комплексної програми профілактики злочинності та ін. На базі центральної бібліотеки було проведено обласний семінар працівників центрів соціальної служби для молоді з питань зміцнення взаємодії органів виконавчої влади з громадськими організаціями щодо захисту соціальних прав та інтересів дітей-сиріт, дітей, котрі позбавлені батьківського піклування, тих, котрі мають особливі потреби.

Кожне засідання “Родинних домів” – це задушевне спілкування про шляхи налагодження взаємовідносин у сім’ях серед підлітків та молоді, гармонізація відносин різних поколінь в сім’ї та громаді, недопущення безпритульності дітей, наркоманії і проституції, насильства в сім’ях, серед підлітків та

молоді. Такі теми засідань як: година самопізнання “Сім’я. Суспільство. Закон”, “Це ж так просто – дружба з батьками”, “Всьому початок є любов” були розкриті виступами членів родин: Сінькових, Гаврилюків, Стецюків, Богурських, Кобель, Лебедів, Гармашів, Тонкошкур, Головач. А засідання на тему: “Родинна вишиванка”, “Мамина пісня колискова”, “Слово писемне – джерело нашої духовності”, “З Подільського коріння”, “Я візьму той рушник, простелю наче долю” прикрасили виступами, піснями, особистими віршами, художніми картинами, вишиванками, сім’ї художників, співаків, вишивальниць: Ємець, Харчуків, Поліщуків, Семенків, Сідлецьких, Кухарчуків, лікарів Моканюків та ін. Вони пробуджують у членів “Родинного дому” позитивне ставлення до цінностей художньої культури, розвивають естетичні смаки, творчі здібності.

Багато років поєднує спільна праця бібліотечних працівників та дитячого лікаря Гурової Н.В., психолога Майко Н.В., працівника юстиції Ткач М.І., начальника відділу соціальної роботи Ревіної Л.А., директора центру соціальної служби для молоді – Романець Л.А., зав. відділом у справах сім’ї та молоді райдержадміністрації Куліша М.А., та ін. Цікаво проходять при їх допомозі Дні кар’єри для старшокласників, тренінги психолога для лідерів шкільного самоуправління, Дні інформації. Всі зусилля направляються на формування в свідомості підлітків важливості розуміння ролі сім’ї в житті суспільства, виховання молодого покоління, протидії шкідливим звичкам, реалізація заходів, спрямованих на життєдіяльність українських родин.

Тісні творчі зв’язки підтримуються багато років з громадською організацією творчих жінок району “Краяночка” та громадською організацією ділових жінок м. Шепетівки, які очолюють Адамець В.Д. та Бунечко Н.М. Місцем для проведення засідань цих організацій є літературно-мистецька вітальня центральної бібліотеки.

Засідання різноманітні – від ділових, до творчо-розважальних. Це зустрічі з громадськими організаціями жінок міст Львова та Луцька, зустрічі з депутатом Верховної Ради Буряком С.В., з поетами Шепетівщини та ін.

Багато любителів поезії та самотутніх поетів збирає на свої засідання літературна студія “Доля”, яку очолює начальник відділу економіки та управління райдержадміністрації, самотутня поетеса Віра Кухарук.

Вже 15 років діє при ЦБ літературно-мистецьке об’єднання “Відродження”, якому присвоєно почесне звання “Народний”, керівником якого є директор ЦБС. Свою творчу діяльність колектив присвятив відродженню української пісні, обрядів, звичаїв, християнських свят, розкриттю творчості письменників, художників. Колектив відомий як в районі, так і в області, має повагу і шану в жителів та керівників району, міста.

Центральна бібліотека активно співпрацює з польською та єврейською громадами, які діють у Шепетівці. Ця співпраця сприяє задоволенню культурно-національних потреб етнічних меншин, розвиває почуття єдності і взаємодопомоги, виховує любов до власного народу, всіх націй взагалі. Колектив центральної бібліотеки та бібліотекарів системи постійно перебувають в творчому пошуку. В роботу впроваджуються нові форми інформаційного забезпечення населення, бібліотеки стають не тільки інформаційними центрами, а й громадськими центрами спілкування та місцем змістовного дозвілля.

Нововведення в системі бібліотечно-інформаційної освіти і підвищення кваліфікації кадрів

*Мазур Г. П., завідувача відділом
організаційно-методичної роботи
Дунаєвецької ЦБС*

Політичні, соціальні, культурні зміни в українському суспільстві, впровадження інформаційно-бібліотечних технологій визначили нові пріоритети та орієнтири діяльності бібліотек, інші вимоги до професійної підготовки їхніх працівників.

Зараз, як ніколи, підвищились вимоги професійної компетентності бібліотекаря, його ерудованості,

організаторських та комунікативних якостей, уміння пристосуватися до життєвих реалій, приймати нестандартні рішення, втілювати інноваційні ідеї у бібліотечну практику.

А тому великого значення підвищенню професійної кваліфікації бібліотечних працівників приділяє відділ організаційно-методичної та інформаційної роботи Дунаєвської ЦБС.

Для цього працівники відділу впроваджують нововведення в систему бібліотечно-інформаційної освіти і підвищення кваліфікації кадрів.

Однією із поширених форм підвищення кваліфікації в районі залишаються тематичні семінари, мета яких – допомогти бібліотекарям у набутті та оновленні теоретичних знань, удосконалення практичних вмінь і навичок, використання їх у професійній діяльності.

Проводячи вже традиційні семінари, працівники ЦРБ впроваджують певні зміни у їх проведення, вишукують нові форми навчання, з обов'язковими практичними заняттями.

Так, всі семінари проводимо диференційовано, враховуючи освіту, стаж працівників.

Проводячи семінар “Громадянське виховання молоді в бібліотеках системи”, бібліотечні працівники в перший день взяли участь в науково-практичній конференції “Актуальність громадянської освіти в Україні”, круглому столі “Політична система в Україні. Політичні партії”. Другий день семінару проводився на базі сільських бібліотек: Смотрич, Маків, Миньківці, Ст. Дунаївці, Голозубинці, Підлісний Мукарів. Бібліотечні працівники ознайомились з роботою базових бібліотек. Взяли активну участь у проведенні масових заходів. Так, в Смотричі проведено засідання клубу “Орієнтир”, “Орієнтуємо на нові професії”, в Макові – засідання клубу “Україночка”, в Миньківцях – урок економіки “Що таке підприємництво і хто ним може займатися”, в Підлісному Мукареві – дискусія “Готовність захищати Україну – обов'язок громадянина”, Голозубинцях – краєзнавча подорож “Мое село – колиска мого дитинства”.

Організуються семінари і у формі тренінгів. Такий підхід дозволив забезпечити активну і зацікавлену участь усіх

присутніх. На такі семінари-тренінги виносяться питання залучення коштів на придбання документів, надання платних послуг, навичок спілкування і т. д.

Проведення дискусій, обговорень за “круглим столом”, рольових ігор, допомагає бібліотечним працівникам стимулювати свою творчість, розвивати здібність до подолання встановлених стереотипів, виробляти самостійність та критичність мислення, відкриваючи перспективу для подальшої самоосвіти.

У практиці підвищення кваліфікації бібліотекарів велику увагу заслугує і школа бібліотечної новатики. Програма занять розробляється з урахуванням професійного рівня і досвіду практичної роботи бібліотекарів, складності питань, з якими вони зустрічаються у повсякденній роботі.

Найважливіше призначення бібліотеки сьогодні – бути джерелом інформації, пропонувати своїм користувачам доступ до розмаїття світових інформаційних ресурсів.

І саме бібліотечно-інформаційний центр повинен стати тим регіональним осередком інформації, який накопичує, зберігає та розповсюджує інформаційні ресурси. На одне із засідань школи бібліотечної новатики запропоновано тему “Інформаційне забезпечення населення”. В програмі школи були:

- консультації – “Робота ЦРІ в сільській бібліотеці”, “Бібліотека і влада: шляхи співпраці”, “Інформаційно-бібліографічний потенціал бібліотек та його ефективне використання”, “Ефективне використання періодики для забезпечення інформаційних потреб користувачів в умовах обмеженого книгопостачання”;
- співбесіда “Задоволення інформаційних потреб абонентів індивідуальної інформації”;
- віртуальний урок “Інтернет на допомогу навчальному процесу”.

Але основна увага на заняттях у школі приділяється набутті практичних навичок, а саме: складання малих форм бібліографії, створення реклами бібліотеки, робота з картотеками, складання запрошень, буклетів, пам’яток,

проведення масових форм бібліографічної та інформаційної роботи.

Тенденції, що склалися у бібліотечній галузі за останній період негативно позначилися і на бібліотечних кадрах. Значно збільшився процент працівників, які не мають спеціальної освіти. А тому працівниками методичного центру приділяється велика увага навчанню бібліотечних кадрів, які мають дуже малий стаж роботи, або не мають спеціальної освіти.

Вже багато років діє в ЦБС школа молодого бібліотекаря. У річний план школи включені консультації, співбесіди, тестування, дискусійні трибуни, аналізи виробничих ситуацій, проведення показових масових заходів. Важливе значення у навчанні молодих працівників займають домашні завдання: підготуватися до обговорення проблеми за “круглим столом”, участі в дискусії, розробка і проведення масових заходів, оформлення книжкової виставки, аналіз використання певного розділу бібліотечного фонду, підготовка “візитної картки своєї бібліотеки”, складання рекомендаційних списків літератури, картотек.

Управління інноваційними процесами в публічних бібліотеках

Омельчук М.Л., директор Нетішинської ЦБС

Протягом останніх років Нетішинська центральна міська бібліотека надає користувачам нову бібліотечну послугу – доступ до Інтернет.

Впровадження новітніх технологій в практику роботи бібліотеки дало поштовх до розширення бібліотечних послуг.

Розвиток інформаційних потреб користувачів у контексті нових інформаційних технологій вимагає перетворення бібліотеки в інформаційний центр, а інформатизація потребує змін у професійному світогляді бібліотечних працівників.

Таким чином, центральна бібліотека міста обрала основним напрямком своєї роботи впровадження концепції

сучасної бібліотеки, яка б відповідала вимогам часу і сприяла формуванню громадської думки щодо користування бібліотекою.

Відповідно до нових функцій бібліотека працює в рамках проекту “Інтернет для читачів публічних бібліотек LEAP – II”.

23 січня 2003 року розпочав роботу Інтернет-центр, створений завдяки гранту Посольства США в Україні .

Головна мета Інтернет-центру: забезпечити вільний доступ до інформаційних ресурсів Інтернет, підвищити професійний рівень як користувачів бібліотеки, так і бібліотечних працівників.

Роботу Інтернет-центру регламентують “Правила користування Інтернет- центром центральної міської бібліотеки м. Нетішин”.

Сьогодні Інтернет-центр Нетішинської центральної міської бібліотеки це:

- п'ять робочих комп'ютерних станцій з операційною системою;
- вільний доступу до ресурсів Інтернет;
- консультації кваліфікованих спеціалістів, щодо основ роботи та особливостей пошуку інформації в мережі Інтернет;
- безоплатне групове навчання користувачів;
- довідкова література про мережу Інтернет та вебліографічні списки для відвідувачів;
- можливість роздрукувати матеріали з Інтернету та записати на дискету чи оптичний диск.

Реалізація проекту LEAP-II відкрила нові можливості для найкращого втілення в реальне життя основних завдань бібліотеки, її місії та призначення.

Інтернет-центр, надає читачам бібліотеки, в тому числі представникам незахищених верств населення, вільний доступ до інформаційних ресурсів Всесвітньої мережі. Ресурси світової мережі Інтернет суттєво доповнюють традиційні ресурси бібліотеки, дають змогу оперативно та в повному обсязі задовольнити запити читачів.

У визначенні місця, ролі і перспектив розвитку Інтернет-центру допомогли матеріали соціологічних досліджень: “Бібліотека, Інтернет та інформаційні потреби населення” (19 - 21 листопада 2003 року), “Книга і Інтернет: спільники чи суперники?” (16 – 20 серпня 2004 року).

За час функціонування Інтернет-центру кількість відвідувань склала 14119, кількість користувачів 879, кількість відвіданих веб-сайтів понад 34300.

Постійне вивчення складу користувачів Інтернет-центру і характеру їхніх запитів дозволяє корегувати діяльність і напрями подальшої роботи центру, надавати більш широкий спектр інформаційних послуг.

Для користувачів Інтернет-центру надаються консультації щодо основ роботи та особливостей пошуку інформації в мережі Інтернет.

Завдяки співпраці з Центром безперервної інформаційно-бібліотечної освіти, зокрема її керівником В. Скар, проведено навчання користувачів за темами “Пошук інформації в Інтернет”, “Інтернет для читачів публічних бібліотек”, “Інтернет та бібліотеки. Інформаційний сервіс”, “Як взяти з Інтернету найбільше”.

Ця діяльність дозволила здійснити підтримку працівників бібліотек, органів державної влади та соціально незахищених верств населення, які є користувачами центральної бібліотеки м. Нетішина.

Також проведено практикум “Пошукові системи та каталоги ресурсів Інтернет”; тренінги “Веб-сервери національних українських бібліотек”; “Сайти екологічної тематики”; семінари “Інтернет: історія і сьогодення”; “Інтернетна павутина ХХІ століття”; “Українські ресурси Інтернет”; “Бібліотеки світу в Інтернет”; “Екологічні Веб-сервери”; “Основні напрямки розвитку соціокультурної сфери на сучасному етапі: огляд Web-сайтів українських серверів закладів культури”; “Робота з ресурсами інтернет в умовах публічної бібліотеки”.

З появою Інтернет-центру значно зросла якість обслуговування читачів, оскільки до наявних друкованих ресурсів бібліотеки додаються електронні ресурси.

Організація доступу до Інтернет в стінах бібліотеки сприяє розробці нової концепції діяльності бібліотеки; залученню нових партнерів; з'явилася змога підвищити професійний рівень бібліотекарів, залучити читачів до використання ресурсів Інтернет .

Користувачі отримали додаткову можливість задовільнити свої інформаційні потреби. Їм надається доступ до баз даних, повнотекстових електронних інформаційних видань. Учні і студенти, як основна категорія користувачів, мають можливість звертатись до Веб-сайтів вищих навчальних закладів, повнотекстових електронних бібліотек як України, Росії, СНД так закордонних. Великою популярністю користуються різноманітні сайти, що містять колекції рефератів, курсових робіт на найрізноманітніші теми.

Оперативно і швидко здійснюється пошук нормативних та законодавчих актів України.

Створено Web-сайт бібліотеки <http://www.lviv.uar.net/~biblio/>, який подає в Інтернет інформаційні ресурси централізованої бібліотечної системи м.Нетішин.

З метою найбільш повного забезпечення користувачів періодичними виданнями складено тематичний покажчик сайтів "Періодичні видання в Інтернет".

Нетішинська ЦБ постійно проводить роботу по збиранню та поновленню новим матеріалом баз даних м. Нетішин.

Зібраний і систематизований матеріал представлено в електронному вигляді на Web-сайті.

Новим напрямком інформаційно-бібліографічної роботи є підготовка веббіографічних списків. Окрім рекомендаційних готуються тематичні списки та тематичні покажчики сайтів. (Наприклад: "Електронні бібліотеки", "Література в Інтернет", "Періодичні видання в Інтернет", "Нетішин в Internet", "Законодавство", "Музеї" ін.)

Книжкові виставки, що готуються бібліотекою також містять анотовані списки сайтів по даній тематиці.

У систематичній картотеці статей та тематичних картотеках окрім карток з бібліографічним описом

розміщуються картки з адресами сайтів по тій чи іншій тематиці.

Додаткові можливості професійного зростання отримали також бібліотечні працівники. Бібліотекарі працюють з електронними ресурсами інших бібліотек, використовують Інтернет-системи для комплектування фондів. Майже усі працівники бібліотечної системи використовують комп'ютерну техніку та Інтернет-доступ у своїй професійній діяльності.

У жовтні 2003 року Центром безперервної інформаційно-бібліотечної освіти Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Українською бібліотечною асоціацією м. Києва, з метою підвищення професійного рівня, для працівників бібліотек системи було проведено семінар-тренінг “Ресурси та можливості Інтернет для забезпечення потреб читачів публічних бібліотек”.

“Сучасна бібліотека: поєднання традицій та інновацій”, за такою тематикою у жовтні місяці 2003 року пройшов обласний семінар завідуючих методично-бібліографічними відділами, під час якого учасники ознайомилися з особливостями використання інтернет-технологій в роботі бібліотек на прикладі центральної бібліотеки м. Нетішин.

У ЦБС діє цільова програма постійного навчання, підвищення кваліфікації та поповнення професійних знань працівників з сучасних інформаційних технологій: було проведено 2 семінари – “Робота з ресурсами Інтернет в умовах публічної бібліотеки”, “Пошук законодавчих матеріалів по Інтернет”.

На базі Інтернет-центру проведено ряд зустрічей з працівниками інших бібліотечних систем, зокрема, Славутської ЦБС (березень 2005) та Здолбунівської ЦБС (травень 2005) з метою обміну досвідом та підвищення професійного рівня бібліотекарів.

Колектив ЦБС, реалізувавши проект LEAP – II, не зупинився на досягнутому. Щоденний поступ уперед – тільки так можна добитися успіхів, йти в ногу з часом. У травні цього року центральна бібліотека виграла конкурс “LEAP – connect”, який поповнив бюджет бібліотеки на суму 1 тис. доларів для підтримки зв'язку Інтернет-центру.

З 1 квітня 2005 року центральна бібліотека проводить підготовчу роботу по впровадженню програмного забезпечення ІРБІС. Ведеться робота по створенню БД “Краєзнавство” (періодика), подальше розміщення якої планується на сайті бібліотеки.

Функціонування Інтернет-центру дозволяє на якісно новому рівні обслуговувати читачів, сприяє популяризації світових інформаційних ресурсів, як додаткового джерела інформації.

Потенційні можливості та використання ресурсів ЦБС

Горишкова В.Л., директор Волочиської ЦБС

Кожна бібліотека має своє обличчя. Проте завжди, як говорили древні греки, це те місце, де розум і душа черпають сили в старих чи нових ідеях.

До послуг жителів Волочиського району 41 сільська, 3 міських, 2 районних бібліотеки, 23 бібліотечні пункти. Щорічно ми обслуговуємо понад 25 тис. користувачів. У бібліотечній галузі працює 64 працівники.

Публічні бібліотеки району – це територія спілкування. Сюди можна прийти, щоб взяти книгу, зустрітися з цікавими людьми. Тут відбуваються засідання клубів і об’єднань, літературно-музичні вечори та зустрічі з цікавими людьми. Це центри взаємодії культури, що формують полікультурну особистість, здатну адекватно реагувати на виклики сучасності.

Творчо працюють клуби за інтересами: “Натхнення” (с. Зелена), “Надія” (с. Кривачинці), “Родовід” (с. Писарівка, с. Соломна), “Тепло родинного дому” (с. Поляни), “Надвечір’я” (ЦРБ, міська б-ка м. Волочиськ – 1), “Пам’ять” (ЦРБ), “Духовні витоки рідного краю” (ЦРБ).

Формування творчої особистості, створення передумов для розвитку здібностей молоді, формування готовності й здатності до самоосвіти – одна з найважливіших проблем, яку вирішують бібліотекарі сьогодні.

При центральній районній бібліотеці творчо працює правовий клуб “Молодь і закон”. Спільно із районними органами юстиції ми розробили Програму “Уроки права – уроки життя” у рамках якої проводимо:

- юридичний тренінг “Утверджуючи мораль і право”;
- історичний калейдоскоп “Мій край – моя історія жива”.

У сільських бібліотеках-філіях на заходи по правовому вихованню запрошуються дільничні інспектори. Такі зустрічі допомагають молоді у формуванні відповідальності за свою поведінку.

Вивчення рідної історії дає змогу пізнати витoki духовності кожної людини, дізнатися про власний родовід. Не можна виховувати патріота-громадянина, який не знає історії рідного народу. Працівники сектору краєзнавства та народознавства, який діє при центральній районній бібліотеці більше 10 років, приділяють значну увагу вивченню історії рідного краю, опису звичаїв, обрядів. Ведуться літописи сіл району, літописи бібліотек, “Зведена картотека народних умільців району”. У цьому році випущено буклет “Землі Волочиської люди славетні”, це – розповіді про наших славних земляків.

При секторі творчо працюють клуби:

- “Пам’ять” – об’єднання ветеранів війни та праці;
- “Надвечір’я” – об’єднання талановитих майстрів.

Літературно-мистецька світлиця “Духовні витoki краю”, об’єднала самобутніх поетів, композиторів, гумористів нашого краю. Кілька років тому, за підтримки міського голови, було видано літературно-художній альманах під назвою “На хвилях Збруча”.

Центр регіональної інформації активно співпрацює з органами місцевої влади та її структурними підрозділами. Фонд центру постійно поповнюється копіями документів районної та міської рад, районної державної адміністрації. Видано інформаційні списки на теми:

- “Нове в періодичних виданнях з питань місцевого самоврядування”;

- “Інформує районний відділ статистики”.

ЦРІ надає методичну та практичну допомогу по функціонуванню куточків регіональної інформації у бібліотеках-філіях.

Бібліотеки Волочиської ЦБС приймають активну участь у реалізації регіональних програм, в обласних святах та конкурсах.

У цьому році ми приймали участь в обласній заочній конференції “Безсмертний син безсмертного народу”, приуроченій 150-річчю від дня народження І.Я. Франка, обласному літературно-мистецькому святі “Іду з дитинства до Тараса”.

На початку 2006 року центральна районна бібліотека була під’єднана до мережі Інтернет. Це дає можливість нашим користувачам мати широкий доступ до інформації усього світу.

Організаційно-методична діяльність структурних підрозділів ЦРБ спрямована на узагальнення досвіду роботи бібліотек інших областей та впровадження найкращого у роботу бібліотек нашої ЦБС. Щомісячно ми проводимо зустрічі із працівниками сільських бібліотек-філіалів. Кожна така зустріч – це обмін досвідом і взаємне навчання.

У практиці роботи бібліотеки є видання друкованої продукції. У 2006 році ми розробили та видали пам’ятки користувачам:

- “Як берегти книги”;
- “Центр регіональної інформації”;
- “Бібліотека – інформаційний культурно-просвітницький центр на селі”;
- Методичні поради “Індивідуальна робота з юними читачами”.

Звичайно, із часу заснування першої бібліотеки багато що змінилося, починаючи від самої книги й завершуючи читачем. Бібліотеки також змінюються, щоб відповідати вимогам часу.

Бібліотекар – хранитель духовної та матеріальної культури нації

*Іванець О.М., директор
Старосинявської ЦБС*

З народних творчих джерел починається історія культури української нації, а отже й історія мистецтва, літератури та музики. Існує думка, що в духовний світ дорога йде обов'язково через бібліотеку. Адже в ній містяться невичерпні запаси енергії, яка може і повинна бути спрямована на творчість, служіння добру, духовному розвитку суспільства. Розуміння цього підвищує відповідальність перед народом не тільки митця, письменника, видавця, але й бібліотекаря, бо книжне слово має велику владу над людськими думками і почуттями. Через слово людина має можливість спілкуватися думкою, а через образи мистецтва – почуттями з багатьма людьми як сьогодення, так і минулого та майбутнього.

Старосинявщина – край з цікавим історичним минулим. Його жителі мудрі, працьовиті люди, які свято бережуть і примножують духовні, славетні сторінки багатовікової історії. Для багатьох з них знання історії та культури “малої батьківщини” є складовою духовного та матеріального відродження суспільства. Звичайно, центром їх духовного збагачення є бібліотеки, те невичерпне джерело, з якого п'єш і не можеш напиться так, щоб втамувати спрагу до знань та бажань пізнати якомога більше. Вивчення історії свого краю, популяризації традицій, культурних цінностей, створених народом протягом століть, є одним із найголовніших завдань, що стоять нині перед бібліотечними працівниками Старосинявської центральної районної бібліотеки.

Враховуючи інтереси користувачів до історичного минулого, культурних традицій, літератури та мистецтва краю, працівники бібліотеки приділяють велику увагу розкриттю наявних бібліотечних фондів. Через розгорнуті книжково-ілюстративні виставки “Коріння роду нашого”, “У звичаях, традиціях народу – ти душу України впізнавай”, “Подільський

край найкращий на землі”, “Обереги нашої духовності”, “Літературне Поділля” користувачі знайомляться з розмаїттям українського народного побуту, звичаїв нашого краю, неперервністю родовідних традицій. Примножують знання про народні звичаї, обряди, промисли, народну творчість такі заходи, як зустріч з народними умільцями “Живуть майстри у нашому краї”, урок народознавства “Рушник і мамина пісня”, історична подорож “Легенди Старосинявщини” день краєзнавства “Стежинки рідної землі, її краса, її багатство”. Значний інтерес, особливо у молоді, викликають фольклорні свята, які знайомлять з українською обрядовістю “Добрий вечір, люди добрі”, “Хто вміє віночки вити, той вміє життя любити”, “Ніч на святого Миколая – дивна і чарівна ніч”, “Сонцесяйна калита”.

Пошук нових ідей у сфері духовного становлення нашого народу спонукали бібліотечних працівників створити при центральній районній бібліотеці літературно-мистецьку світлицю “Дотик до душі”. В ній регулярно проходять засідання, зустрічі з поетами, художниками, народним майстрами. Тут читачі більше дізнаються про творчість улюблених поетів і музикантів, художників і письменників. Неодноразово в літературно-мистецькій світлиці організовували персональні виставки самобутніх майстрів краю. Серед них: виставка вишивок-картин майстрині Г.С. Склонної, картин художників Г. Колосюка та П. Пилипова, фотовиставка В. Павлинського, виставка виробів з лози Василя та Наталії Лампіїв. Роботи, які були представлені на виставках, наповнені любов’ю митців та стимулюють творчий потенціал молоді.

Щорічно в літературно-мистецькій світлиці бібліотечні працівники організовують традиційне свято поетичного слова “Старосинявська весна”, метою якого є відродження самобутньої народної творчості, продовження духовної спадщини рідного краю, виявлення та підтримка юних талантів. Районне свято любителів поезії стало обласним літературно-мистецьким святом. На ньому відбуваються презентації книг поетів-земляків, лунають вірші відомих поетів з різних міст України. На одинадцятій “Старосинявській весні” відбулась презентація поетичних збірок земляків Р. Юзви “На

перехрестях долі”, С. Цушка “Хор”, Л. Сердунич “Загублений перстень” та “Барва смерті – 33-ій”. У рамках свята проходив обласний конкурс молодих поетів, переможці якого презентували свої найкращі вірші.

Поетичне свято активно сприяє розвитку юних талантів району. Щорічно на святі відкриваються нові дитячі імена. У цьому році на “Старосинявській весні” були представлені члени літературної студії “Муза Надіквиння”, керівником якої є Л.А. Сердунич. Діти старанно і щиро читали кожен ліричний рядок своїх творинь. До літературної студії входять діти з різних сіл району. Вони навчаються відчувати неповторну красу рідного краю та рідного слова. Власноруч творять свій поетичний світ вихованці літературної студії “Проба пера”, що діє при Старосинявському НВК під керівництвом досвідченого педагога Н.А. Шафорост. Віталій Чуйко, Альбіна Кінцал, Лілія Луценко, Марина Козак – покорили серця всіх учасників та гостей свята.

Ми пишаємося тим, що наші юні таланти, учасники свята Юлія Кравчук, Олена Кучер, Лілія Луценко, Юлія Тасюк, Олег Русий зуміли стати також лауреатами та переможцями різноманітних конкурсів поетичного слова української мови.

Поетичне слово і музичні твори – це гармонія почуттів та багатой людської душі. Тому на святі поезії звучить багато авторських пісень на вірші поетів-земляків, які дарують аматори художньої самодіяльності.

Учасники та гості свята щорічно мають можливість переглянути виставку виробів народних умільців нашого краю з декоративно-прикладного мистецтва.

Бібліотека тісно співпрацює з районним літературним об’єднанням “Джерелинка”, яке очолює член Національної спілки журналістів України Л.А. Сердунич. Літооб’єднання налічує більше 20-ти членів. Спільно проводимо зустрічі з школярами, презентації книг, літературні розвідки. Вірші членів літооб’єднання друкуються не лише в районній газеті “Колос”, а й в “Подільських вістях”, “Живій воді”, “Хмельниччині”. Гордістю краєзнавчого фонду нашої бібліотеки є поетичні збірки наших земляків Л. Сердунич, Р. Юзви, С. Цушко, В. Ладижця, Н. Сидоренко, Т. Русої, два

випуски альманаху “Хмельниччина – 2000”, до яких увійшли вірші старосинявців В. Горобченка, Ю. Кирилкової, Г. Колосяка, Т. Русої, Л. Сердуніч. Особливою популярністю серед читачів користується збірка поезії “Старосинявська весна”, до якої увійшли кращі вірші відомих поетів-земляків та поетів-початківців.

Велике значення працівники центральної районної бібліотеки надають систематизації краєзнавчих матеріалів у тематичні папки “Сторінки подвигу та слави”, “Пилявецька битва – славна віха в історії України”, “Дім, що зветься Старою Синявою”, “Скарби рідного краю”, “Національна символіка. Геральдика”, які постійно користуються попитом серед читачів. Створена та поповнюється електронна база даних “Видатні люди району”, в якій вміщені дані про письменників, артистів, вчених, краєзнавців, народних умільців та історичні пам’ятки краю.

Бібліотекарі працюють з впевненістю, що наша бібліотека є справжнім осередком виховання духовності, відродження культурних цінностей нації і відновлення духовного зв’язку поколінь.

Орієнтуємось на професійні потреби бібліотекаря

*Тимчук Г., провідний методист
Кам’янець-Подільської РЦБС*

Велике значення для поліпшення якості бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів має безперевна освіта працівників бібліотек. До бібліотеки прийшов новий читач з новим світосприйняттям, сучасними потребами, літературними уподобаннями. Відповідно до зростання інтелектуального рівня школярів, ускладнення їх запитів, зміни шкільних програм та введення нових предметів переорієнтовується і діяльність бібліотек. Це примушує працівників бібліотек шукати інших підходів до вже традиційних форм роботи, впроваджувати нові, розширювати сферу інформаційного впливу.

У Кам'янець-Подільській РЦБС діє цільова програма постійного навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації, поповнення професійних знань. Ми створили таку атмосферу, за якої бібліотечні працівники самі зацікавлені в систематичному оновленні власних професійних знань протягом всієї трудової діяльності.

Ми маємо свій професійний журнал, який служить для нас джерелом оригінальних ідей, стимулом для нових починань і проєктів.

Ще в 70–80-х роках в ЦБС активно діяла програма “Кадри”, завдяки якій Кам'янець-Подільська РЦБС була однією з кращих в області по забезпеченню професійними кадрами. Цьому передувала нелегка кропітка робота по покращенню обслуговування населення району. І сьогодні ЦРБ сприяє та піклується про підвищення професійної кваліфікації бібліотечних фахівців, використовуючи при цьому різноманітні ефективні форми, серед яких: школи професійної майстерності, заняття клубу “Колеги”, краєзнавчий всеобуч “Краєни”, методичні дні.

В нас склалась чітка система професійного вдосконалення бібліотечних працівників району, дієвою формою якої є семінари, на які виносяться актуальні питання бібліотечної роботи.

Елементами семінарів є аналіз виробничих ситуацій, дискусійні трибуни, години взаємних порад та професійного спілкування, ділові ігри, слово по колу, експрес-опитування. Успішним ми вбачаємо те, що на семінари ми запрошуємо науковців, працівників музеїв, письменників-земляків, майстрів народної творчості. В цьому році пройшли семінари на теми “Бібліотека і школа: грані співпраці, взаємодії та взаємодопомоги”, “Система пізнавальних орієнтацій молоді”, “Нетрадиційний підхід та використання традиційних форм індивідуальної та масової роботи з читачами” та інші.

На методичних днях презентуємо методичні розробки “Знайомтесь. Вивчайте. Впроваджуйте”, “На допомогу сільському бібліотекарю”, “Із досвіду роботи бібліотеки-філіалу”, даємо відповідні консультації.

При ЦБ створена консультативна служба “Бібліотека і час” та служба корисних порад “Тобі, бібліотекарю”, “Запровадь у себе”.

Ефективними є Дні творчої ініціативи бібліотек, Тижні бібліотек, Дні якості, Дні творчого взаємообміну між бібліотеками.

На базі кращих бібліотек району створені школи професійної майстерності: з питань краєзнавчої діяльності – с. Ходорівці, зав. філіалом Тетяна Турянська; народознавства – с. Руда, бібліотекар І категорії, Раїса Марчук; довідково-інформаційного обслуговування населення – с. Калачківці, бібліотекар І категорії Євгена Остафійчук.

Вся робота центральної бібліотеки, як методичного центру спрямована на підвищення позитивного іміджу бібліотек-філіалів та професійного авторитету сільського бібліотекаря.

Уже декілька років в ЦБС діє краєзнавчий всеобуч “Краяни”. За цей час зуміли познайомити працівників бібліотек з творчістю письменників, поетів краю, знатними людьми, що працювали тут. У програмі всеобучу години цікавих повідомлень, літературні повідомлення тощо.

При ЦБ діє клуб “Колеги”, що об’єднує всіх бібліотечних працівників. У його рамках проводимо конкурси, зустрічі з цікавими людьми, знайомимо з творчістю письменників, розглядаємо проблемні питання бібліотечного обслуговування.

Кожен працівник Кам’янець-Подільської РЦБС працює над відповідною темою по підвищенню професійної майстерності, бере участь у ярмарку бібліотечних ідей.

Сьогодні очевидна кадрова криза, що з кожним роком поглиблюється. Це відчуваємо ми і в своїй РЦБС – йде зменшення працівників вищої кваліфікації. Адже, працюючому сільському бібліотекарю фінансово важко отримати вищу освіту.

Відомості про авторів

Айвазян Олена Борисівна — директор бібліотеки Хмельницького національного університету (ХНУ)

Бурова Любов Іванівна — директор Шепетівської ЦБС, заслужений працівник культури України

Гой Юлія Миколаївна — завідувача відділом науково-методичної роботи та інновацій у бібліотечній справі Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського

Горшкова Валентина Леонідівна — директор Волочиської ЦБС

Іванець Ольга Миколаївна — директор Старосинявської ЦБС

Коваль Людмила Василівна — викладач Кам'янець-Подільського училища культури

Козак Ірина Миколаївна — директор Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки

Лісогор Галина Станіславівна — завідувача відділом читального залу Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського

Луцюк Ніна Олександрівна — голова обкому профспілки працівників культури

Мазур Галина Пилипівна — завідувача відділом організаційно-методичної роботи Дунаєвецької ЦБС

Маковська Валентина Володимирівна — заступник директора з наукової роботи та інформатизації Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського

Ніколаєва Ольга Дмитрівна – головний спеціаліст бібліотеки Хмельницького центру підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів Митної служби України

Никитюк Софія Сергіївна – викладач-методист Кам'янець-Подільського училища культури

Омельчук Марія Леонідівна – директор Нетішинської ЦБС

Павлюк Олександра Ярославівна – заступник директора Кам'янець-Подільського училища культури з навчально-виховної роботи, викладач-методист, відмінник освіти України

Пивоварова Євгенія Миколаївна – начальник управління культури, туризму і курортів Хмельницької облдержадміністрації

Синиця Надія Миколаївна – директор Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського

Таньчук Тамара Миколаївна – директор обласної бібліотеки для юнацтва

Тимчук Галина Антонівна – провідний методист Кам'янець-Подільської РЦБС

Шевченко Ірина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора Департаменту мистецтва і регіональної політики, начальник відділу аналізу та прогнозування діяльності бібліотек Міністерства культури і туризму України

Чабан Катерина Анатоліївна – завідувача науково-методичним відділом бібліотеки ХНУ

Черноус Валентина Юхимівна – директор обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г.Шевченка

Передмова	3
Шевченко І.О. Місце і роль бібліотек у сучасному світі	4
Пивоварова Є.М. Бібліотечна справа в регіоні як напрям культурної політики	9
Синиця Н.М. Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Островського: динаміка змін та розвитку	11
Таньчук Т.М. Нові інформаційні можливості і модернізація бібліотечних технологій	17
Черноус В.Ю. Бібліотека для дітей – центр інформації, духовного розвитку та організації дозвілля	21
Луцюк Н.О. Соціальний захист бібліотечних працівників ...	23
Козак І.М. Інформаційні ресурси та інформаційно-бібліографічне обслуговування охорони здоров'я Хмельницької області	27
Ніколаєва О.Д. Бібліотека – навчальний, інформаційний та культурно-просвітницький підрозділ Центру підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів Державної митної служби України	29
Айвазян О. Б. , Чабан К. А. Інформатизація бібліотеки університету – засіб підвищення якості освіти	35
Павлюк О.Я. Краєзнавчий аспект в підготовці фахівців культурно-мистецької галузі	43
Коваль Л.В. Сучасні аспекти комп'ютеризації бібліотечних процесів	47
Никитюк С.С. Формування етичних засад як запорука ефективної підготовки бібліотечного фахівця	54
Маковська В.В. Інформатизація бібліотек регіону: реалії та перспективи	58
Лісогор Г.С. Роль психологічної культури в практиці бібліотечного спілкування	61
Гой Ю.М. Хмельницька ОУНБ ім. М. Островського як головний науково-методичний центр області	64

Бурова Л.І. Бібліотека – інформаційний, громадський центр свого регіону	68
Мазур Н.П. Нововведення в системі бібліотечно-інформа- ційної освіти і підвищення кваліфікації кадрів	72
Омельчук М.Л. Управління інноваційними процесами в публічних бібліотеках	75
Горшкова В.Л. Потенційні можливості та використання ресурсів ЦБС	80
Іванець О.М. Бібліотекар – хранитель духовної та мате- ріальної культури нації	83
Тимчук Г.А. Орієнтуємось на професійні потреби бібліоте- каря	86
Відомості про авторів	89

Наукове видання

**Бібліотеки регіону у формуванні інтелектуального
та інформаційного простору**

Матеріали обласної міжвідомчої науково-практичної конференції
26 вересня 2006 року

Відповідальна за випуск:

Синиця Н.М.

Коректування, комп'ютерне опрацювання:

Дорош В.Ю.

Підписано до друку 6.12.2006 р. Формат 30х 42/2

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Друк різнографією. Наклад 100 пр.

Віддруковано з готового оригінал-макета ПП Заколотним М.І.,

Тел. (80382) 76-21-23